N°. 25. Donderdag 21 Juni 1906. 6de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.«

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling*	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels	„ 0.09
„ „ „ 1000 „	„ 0.80

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij »HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG«, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer:

Mededeelingen. — Boeatan. — Pro en contra Britsch-Indië in zake het Inlandsch onderwijs in Oost-Indië. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indische Berichten. — Algemeene Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Boekbespreking. — Ingezonden. — Ledenlijst. — Inhoud van Tijdschriften.

Mededeelingen.

I. Van de Redactie-Commissie:

Door plotselinge ongesteldheid van den Perskroniekschrijver moeten de lezers deze week die rubriek missen.

II. Van het Dagelijksch Bestuur:

In de Algemeene Vergadering, op den 2den Juni 1906 te Rotterdam gehouden, is bepaald, dat de **rente** over het jaar 1905, van het kapitaal van f 5000 (zijnde de in 1900 goedgekeurde **obligatie-leening** ten laste der Vereeniging Oost en West, zal bedragen **4 pCt.**

Belanghebbenden kunnen tegen inlevering van coupon N°. 6, alle werkdagen van 10 uur v. m. tot 4 uur n. m. in het gebouw Laan van Meerdervoort no. 195 te 's-Gravenhage, daarover beschikken.

Namens het Hoofdbestuur,
De secretaris L. P. F. Schimpf.

Boeatan.

Meldde de Raad van Beheer der Naamlooze Vennootschap «Boeatan» in zijn tweede Jaarverslag, dat de resultaten van het eerste werkjaar hadden aangetoond, hoe, tot versterking van den omzet en tot verhooging der beteekenis van den ondernomen arbeid, de vòlmaking van het maatschappelijk kapitaal tot f 30.000 een vereischte was en hoe daartoe reeds in September 1905 pogingen werden aangewend, met het gevolg, dat voor f 4200 aandeelen werden geplaatst en voor f 515 aan giften ontvangen, waarna bij adres dd. 21 Dec. 1905 aan Z.Exc. den Minister van Koloniën het verzoek werd gedaan van regeeringswege te willen aanvullen, wat ons van particuliere zijde voor deze kapitaalsvergrooting was verzekerd hoe Z.Exc. daarop bij *Ontwerp van Wet* dd. 21 April jl. heeft voorgesteld om de bedoelde som van f 5285 te brengen op de suppletoire begrooting van Ned.-Indië voor het dienstjaar 1906 en wel, blijkens de *Memorie van Toelichting*, omdat «het doel der vennootschap (vermeerdering van de welvaart der Inlandsche bevolking van Oost- en West-Indië door ontwikkeling van bestaande of in 't leven roepen van nieuwe takken van nijverheid, huisvlijt en kunst) zoozeer den steun der regeering verdient, dat genoemd bedrag, als subsidie in eens, aan de vennootschap ware toe te kennen», thans lezen wij in het *Voorloopig Verslag* dd. 8 dezer, onder Hoofdstuk 1, onderafdeeling 36:

„Vele leden hadden van dezen post niet zonder bevreemding kennis genomen en achtten dien niet voldoende toegelicht. Het denkbeeld, dat tot vòlmaking van het maatschappelijk kapitaal eener naamlooze vennootschap een subsidie wordt toegekend, had in veler oogen iets vreemds. Het lag huns inziens meer voor de hand, dat tot het bedrag, hetwelk de Regeering beschikbaar wenscht te stellen, aandeelen in het maatschappepelijk kapitaal werden genomen. Dan verzekerde zij zich eenig recht van medespreken in het beheer der vennootschap en zoude zij, bij eventueele liquidatie, met andere aandeelhouders gelijk staan. Ook in eventueele winst, die, al wordt zij door »Boeatan« niet in de eerste plaats beoogd, toch niet is uitgesloten, zoude de Regeering dan deelen. Zullen nu de aandeelen, voor het bedrag dat nog ontbreekt en dat de Regeering verschaffen zal, bij de Maatschappij in portefeuille blijven om eventueel nog door haar te worden uitgegeven? Men drong op nadere inlichtingen aan omtrent deze, zeker zeer ongewone zaak."

In de *Memorie van Antwoord* (ingezonden bij brief van 11 Juni No. 5) zegt hierop Z.Exc. de Minister van Koloniën:

„Uit het feit, dat door vele leden niet zonder bevreemding is kennis genomen van den ten behoeve van Boeatan uitgetrokken post, blijkt, dat des ondergeteekenden's bedoeling in deze aangelegenheid verkeerd is verstaan. Het geldt hier toch niet het deelnemen in een naamlooze vennootschap, zooals een particulier dat doet, maar louter het van Staatswege verleenen van steun aan een instelling, die zich de bevordering van de inlandsche kunst en nijverheid ten doel stelt en reeds getoond heeft in die richting nuttig werkzaam te kunnen zijn. De bevordering van het algemeen belang staat daarbij op den voorgrond. Aan het nemen van aandeelen tot het bedrag, hetwelk de Regeering beschikbaar wenscht te stellen, ten einde daardoor eenig recht van medespreken in het beheer der vennootschap te verkrijgen, kon dan ook niet gedacht worden, te minder, omdat de Regeering zoodanig recht bepaaldelijk niet wenscht en de vennootschap in haar beheer geheel vrij wil laten. Ook de eventueel te behalen winst is door den ondergeteekende niet in aanmerking genomen bij het doen van zijn voorstel. Van een zoo luttel bedrag, als wordt uitgetrokken, zal de opbrengst wel nimmer zoo groot zijn, dat de kosten van een bij voortduring uitgeoefend Staatstoezicht er door vergoed kunnen worden. En bovendien is het behalen van winst noch het doel van de Regeering, noch dat van Boeatan. Wat de Regeering betreft zal zij haar belooning hebben te vinden in een verruiming van het afzetgebied van de inlandsche kunst- en nijverheidsproducten en in een daardoor toenemende welvaart van de inlandsche bevolking.

In verband met het voorgaande kan de ondergeteekende geen antwoord geven op de vraag of nu de aandeelen, voor het bedrag dat nog ontbreekt en dat de Regeering wenscht te verschaffen, bij de Maatschappij in portefeuille zullen blijven of eventueel nog door haar zullen worden uitgegeven. De zaak is niets anders dan dat de Maatschappij de wenschelijkheid aantoonde om het kapitaal, waarmede zij werkt, uit te breiden tot f 30 000, ten einde beter aan haar doel te kunnen beantwoorden, wat zij tot nu toe niet geheel vermocht; dat zij bovendien aantoonde, dat hare, op uitdrukkelijk verlangen van de Regeering ingestelde, ernstige pogingen om al het benoodigde geld van particuliere zijde te verkrijgen, niet geheel het gewenschte resultaat hadden gehad, en dat toen de Regeering het voornemen opvatte om het ontbrekende bedrag aan te vullen bij wijze van subsidie."

Als toelichting voor hen, die niet geheel op de hoogte zijn van de geschiedenis van «Boeatan», willen wij hier nog even in herinnering brengen, dat de naamlooze vennootschap reeds bij hare oprichting, tot aanvulling van haar aanvangskapitaal van f 20.000, een regeeringssubsidie van f 4200 mocht ontvangen onder den toenmaligen Minister van Koloniën, Z.Exc. den heer Idenburg, die aan wijlen den Eere-voorzitter van den Raad van Beheer van «Boeatan», den oud-Gouverneur-Generaal mr. J. W. van Lansberge, te kennen had gegeven, dat, wijl 't hier een zaak van algemeen belang gold, de Regeering genegen was zoo noodig ⅕ van het benoodigde kapitaal bij te dragen. Daar de Raad van Beheer meende bij den aanvang van den arbeid met een kapitaal van *f* 20.000 te kunnen volstaan en er door giften, zoowel van H. M. de Koningin, H. M. de Koningin-Moeder en Z. K. H. Prins Hendrik, als van particulieren en aan aandeelen reeds *f* 16.800 bijeen was, behoefde de Regeeringssubsidie toen niet meer dan *f* 4200 te bedragen, voor welk bedrag de vennootschap aandeelen gaf ten name van het Hoofdbestuur der Vereeniging «Oost en West». Met de thans gevraagde som zou de geheele regeerings-subsidie aan «Boeatan» verleend nog geen derde deel bedragen van het geheele kapitaal van *f* 30.000.

Terecht meende de Raad van Beheer dan ook in haar jongste Jaarverslag te mogen schrijven: *«Wij zijn den Minister van Koloniën onzen grootsten dank schuldig voor dit voorstel tot wijziging en verhooging der Indische begrooting voor 1906 en mogen wel niet twijfelen of de Wetgevende Macht zal dit voorstel goedkeuren.»*

Nu wij voor de belangen der Ned-Indische kunstnijverheid en huisvlijt pleiten, kunnen wij niet nalaten in dit verband hier ook eens te wijzen op een misvatting. welke onze aandacht trok in het reeds in onze *Boekbespreking* van verleden week genoemde Verslag van de Eerste Tentoonstelling-Jaarmarkt te Soerabaja», waar de heer J. E. Jasper, naar aanleiding van de inzending Bawean-matten. op blz. 19 zegt:

„Van uit Holland is uit onbekendheid met de in Bawean gevolgde patronen en vlechtwijzen getracht om z.g. de vlechtkunst aldaar te verbeteren door het invoeren van een patroonboek, waarin figuren voorkomen, die n.l. in de buitenbezittingen gebruikt worden voor manden en sigarenkokers. Gelukkig is hiervan niet veel terecht gekomen."

De schrijver meent n.l. geheel ten onrechte, dat de Bawean-matten hier in Holland onbekend zouden zijn. Niet alleen, dat er al sedert jaren in het Koloniaal museum te Haarlem een volledige collectie daarvan, in alle patronen der beide vlechtwijzen, tentoongesteld wordt, ook «*Boeatan*» heeft die dadelijk bij haar oprichting uit Bawean aangevraagd en doet sedert geregeld bestellingen, omdat enkele der daar vervaardigde patronen hier wel eenigen aftrek vinden. Maar juist wijl het meerendeel der daar slaafsgevolgde

motieven slechts uit eentonige strepen en ruiten bestaan, deed «Boeatan» een verdienstelijk werk met den heer J. A. Loebèr Jr. in de gelegeheid te stellen om door zijn, met zooveel kennis van zaken opgesteld en geïllustreerd werkje: «*Het Indisch Vlechtwerk voor Export*», de aandacht te vestigen op welke wijze deze zoo bij uitstek voor uitbreiding vatbare tak van huisvlijt bevorderd zou kunnen worden.

Deze brochure zal de heer Jasper echter wel niet bedoelen, want de daarin weergegeven motieven zijn niet ontleend aan manden of sigarenkokers, doch aan *matten* uit enkele centra der Buitenbezittingen, waar de vlechtkunst zooveel hooger staat dan die van Java, dat deze laatste er met alle recht een voorbeeld aan mag nemen. Of zou 't toch mogelijk zijn, dat het woord «*figuur*», in de aan die brochure toegevoegde «plaatbeschrijving», tot verwijzing naar de onderdeelen der verschillende platen gebruikt, den schrijver in de war heeft gebracht?

Dat haar streven tot verbetering, o. a. ook van de tegenwoordige Javaansche vlechtkunst op vele moeilijkheden zou stuiten, heeft «Boeatan» natuurlijk wel voorzien, daar waar zij zulk een geheel nieuw, onontgonnen terrein ging bewerken.

Maakt de heer Jasper in de voorrede van zijn verslag niet zelf ook de opmerking:

„Hier dient geconstateerd te worden, dat de medewerking over het algemeen veel minder was dan verwacht werd. Wellicht was zulks voor een deel te wijten aan den onvoldoenden tijd van voorbereiding, misschien ook aan de groote onverschilligheid van vele ambtenaren, in zaken, betreffende Inlandsche nijverheid en kunstnijverheid; hoe het ook zij, uit gewesten of streken, van waar schitterende inzendingen verwacht werden, kwam niets, of bereikte de commissie de nuchtere mededeeling, dat de in het land vervaardigde voorwerpen het opzenden en tentoonstellen niet waard geoordeeld werden".

Niet alleen *onverschilligheid*, maar vooral ook *onvoldoende bekendheid*, van den Europeaan over het algemeen, met de verschillende Inlandsche technieken en de daarop toegepaste versieringskunst is als oorzaak te beschouwen van het gebrek aan medewerking, dat ook «Boeatan» wel eens, zooals nu in deze b.v., ondervindt.

Zij geeft echter den moed niet op: hoe moeilijker haar taak is, des te meer zal zij zich tot de volvoering er van inspannen, daarbij rekenende op den steun van alle welwillenden en belanstellenden —

Pro en contra Britsch-Indië, in zake het Inlandsch onderwijs in Ned. Oost-Indië.

(*Aangeboden.*)

In de jongste Mei-aflevering van *De Indische Gids* komt, als hoofdartikel, voor een opstel van den heer *J. Habbema*, getiteld: **„Moeten wij een voorbeeld nemen aan het Inlandsch onderwijs in Britsch-Indië?"** Zooals de titel reeds doet vermoeden, en de inhoud nader uitwijst, is dat opstel er op berekend om te dienen als een antidotum op de door mij, ter alg. vergad. van de vereeniging Moederland en Koloniën dd°. 19 Dec. 1905, gehouden voordracht, welke in extenso te vinden is in no. 2 e. v. van het Kol. Weekblad van Oost en West van dit jaar. Ik spreek van een antidotum, omdat de heer H. mij niet rechtstreeks aanvalt, of wat ik voordroeg verwerpt, integendeel wel zoo vriendelijk is naar mijne voordracht te verwijzen en daaruit een en ander aan te halen; doch niettemin bij de zelfstandige behandeling der door hem vooropgestelde vraag mij, overdrachtelijk gesproken, eenige klappen toedient, en tracht aan te toonen, dat in zaken inlandsch onderwijs noch de Engelschen „cet excès d'honneur", noch wij „cette indiguité", verdienen, [als men bij de lezing mijner voordracht den indruk zou kunnen krijgen, aan gene en aan onze natie toe te kennen]. Den heer H. „schijnt het niet raadzaam [toe] onze koloniale buren na te volgen in hun zucht om met mooie cijfers van scholen en leerlingen te pronken en de kwaliteit der lagere scholen ondergeschikt te maken aan de kwantiteit"; en nu het vooruitzicht bestaat op de beschikbaarstelling van meer geld, zou hij het inl. onderwijs-gebouw willen verbeteren, vernieuwen en er eene verdieping opzetten, instede van den gevel te verfraaien en imposant te maken.

Het feit, dat de heer H. zich heeft aangegord tot het toedienen van een antidotum, geeft in elk geval blijk van belangstelling in hetgeen ik voordroeg, en is mij uit dien hoofde welkom. Ook stel ik het op prijs, dat zijn opstel, bij de opposante strekking daarvan, vrij is gebleven van schampere opmerkingen, als waaraan ik mij bij eene andere gelegenheid en een ander bestrijder wel gestooten heb; en ik zeg hem gaarne openlijk dank voor de toezending van een afdruk, welke wellevendheid lang niet altijd betracht wordt.

Aan hetgeen de heer H. in het midden brengt, heb ik echter heel wat opmerkingen tegenover te stellen.

Zoo stuit ik al dadelijk op de verklaring, in den aanhef van zijn opstel, dat „wij Hollanders over het algemeen geneigd zijn, onze eigen verdiensten en ons eigen kunnen te onderschatten, en vooral waar het koloniale aangelegenheden betreft, met bewondering op te zien naar de Engelschen." Mij komt die neiging noch specifiek Hollandsch, noch algemeen, noch ook op zich zelve afkeurenswaardig voor. Op bl. 16 der laatste uitgave (1903) van het, naar de meening van den heer H. blijkbaar wel wat druk, door mij aangehaalde werk van Strachey, den Britsch-Indischen ambtenaar in hart en nieren, kan men bijv. lezen, dat „there have always been, and perhaps always willbe, people who, *according to the unfortunate English fashion of degrading the grand achievements of their countrymen*, endeavour persistently to show that, etc." (Ik vertaal ditmaal voorbedachtelijk eens niet; de cursiveering is van mij). En in een recent werk over de Duitsche koloniën vond ik gewag gemaakt van eene categorie Duitschers, die onder een pot bier altijd bezig zijn om de gehuldigde politiek af te breken. — Wanneer, ten andere, de heer H. mij persoonlijk verweten had, dat ik wat vlug geneigd schijn om ingenomenheid te betoonen met hetgeen andere natiën in hunne koloniën hebben gewrocht, dan zou ik zeggen: dat kan er nog mee door, alhoewel niet mag worden voorbijgezien, dat het soms zijn nut kan hebben een schel licht te doen vallen op het verschil in doen en laten bij ons en bij anderen. Nu hij echter spreekt van eene algemeene neiging zou ik wel willen vragen, waarop hij die verklaring grondt? Op grond van mijne eigen ervaring heb ik al eens het tegenovergestelde beweerd. Intusschen is er voor de afkeuring, van het te gast gaan bij andere koloniale volken ter waarneming van hunne maatregelen van inwendig beheer, welke uit de aangehaalde woorden van den Heer H. spreekt, volstrekt geen reden. Wanneer toch Frankrijk een Chailley-Bert afvaardigt om in onze Oost zijn licht op te steken: wanneer Duitschland een rapport laat samenstellen over de wijze van opleiding der koloniale ambtenaren bij de onderscheiden koloniale natiën; wanneer een Amerikaansche geleerde als Day het nuttig vindt om over onze koloniën te schrijven met eene kennis van de literatuur van den jongsten tijd, welke verbazing wekt, dan behoeven wij Hollanders, ons werkelijk niet te schamen voor het nemen van een kijkje bij eene mogendheid, die op koloniaal gebied vrij wel even-oude rechten heeft als wij. Dat daartegen in onze Regeeringskringen dan ook niet opgezien wordt, dit bewijst o. a. het nog tamelijk recente rapport van den Heer v. d. Houven van Oordt in zake de decentralisatie in Br.-Indië. Andere voorbeelden zijn te vinden in de Handelingen over het vigeerend regeeringsreglt. voor O. Indië en in het voorstel voor de jongste wijziging in het Reglt. van orde voor de 2e Kamer. Anderzijds zien ook de Engelschen, overigens nog al met zichzelf en hunne practische bestuursopvatting ingenomen, het nut van onderzoek van en vergelijking met toestanden in andere landen wel in, getuige de zinsnede in de in mijne voordracht omschreven onderwijs-resolutie van Maart 1904, welke melding maakt van „de gelegenheid die aan de hoogere onderwijs-autoriteiten, bij verlof, gegeven wordt om de onderwijs-toestanden in andere landen te bestudeeren". Nationale trots is ook in mijn oog een goed ding; maar wanneer hij leidt tot het voorbijzien zelfs van het goede bij andere volken, dan ontaardt hij in pedanterie, die gevaar doet loopen zich belachelijk te maken.

Heb ik alzoo reeds bedenking tegen de premises, ook tegen den opzet van het betoog van den Hr. H. moet ik opkomen. Toen ik in mijn gedachtengang, zooals die in mijn voordracht is ontwikkeld, bij het onderwijs was beland, begreep ik wel, dat ik als niet-vakman op glibberig terrein was geraakt. Voorzichtigheidshalve heb ik daarom zooveel mogelijk de officieele bescheiden en de personen, die mij voorkwamen te mogen worden aangemerkt als er alles van te kunnen weten, voor zich zelve laten spreken, zooveel als de beschikbare tijd voor onderzoek mij dat toeliet, en mijne conclusiën beperkt binnen zoo engere kring, dat ik er op meende te kunnen vertrouwen, haar zeker tegen opposante opmerkingen te zullen kunnen verdedigen. Die conclusiën zijn nu te vinden in de volgende zinsneden mijner voordracht: „Het Br. indisch systeem lijkt een veel beter geheel te vormen; daargelaten welke aanmerkingen op zijne toepassing te maken zijn, schijnen zijne onderdeelen in behoorlijk verband met elkaar te staan, gevolg hiervan, dat de Engelschen het onderwijs-vraagstuk als 't ware van meet af, volledig omvat hebben. Hun werk heeft veel goeds; en wij kunnen er ons voordeel mede doen dat goede uit te vorschen, terwijl wij de gebreken van het systeem vermijden." Wat doet nu de heer H.? Om niet uitvoerig te worden, zegt hij zich te willen bepalen tot eene bespreking van het lager onderwijs in Br. Indië, en hij geeft zich dan ook alle moeite om aan te toonen wat daaraan nog wel hapert. Daarlatende, dat hij zich niet consekwent houdt aan het voornemen om middelbaar en hooger onderwijs onbesproken te laten, lijkt het rationeel, dat een ond-inspecteur van het Inl. ond. in Onze Oost zich alleen wil uitlaten over dat deel van het onderwijs, hetwelk aan zijne zorg is toevertrouwd geweest, en men zou daarin zelfs eene gepaste vermaning kunnen zien ook aan andere schoenmakers om zich bij hunne leesten te houden. In werkelijkheid echter ontwijkt de heer H. met die wijze van doen de in het oog springende slotsom mijner rede, en brengt hij het debat over op een terrein, waarop ik hem niet geheel kan volgen. Wanneer de onderwijstoestanden in Br. Ind. *volmaakt* waren, dan zou de roep daarvan reeds vóór lang tot ons zijn doorgedrongen, en had ik niet noodig gehad op die toestanden de aandacht te vestigen. Als aan alle menschelijk werk, kleven echter ook aan het Br. Ind. ond. gebreken; en ik heb mij dan ook wel onthouden van eene voorstelling van zaken, die het tegenovergestelde zou kunnen doen denken; integendeel heb ik door aanhaling van uitlatingen van bevoegde beoordeelaars er naar gestreefd te doen uitkomen, dat verbetering nog altijd mogelijk is, maar dan ook gewenscht wordt; ja, zelfs ben ik zoover gegaan van te doelen op het contrast tusschen de Engelsche wijze van opleiding der jeugd in het algemeen, en de bij ons gehuldigde methode. Met dat al kan echter niet worden weggecijferd, dat men in Br. Indië sinds 1854 naar een vast, volledig en het onderwijs in zijn geheel omvattend plan is tewerk gegaan, en dat er alle reden bestaat om aan die wijze van werken een voorbeeld te nemen. De heer H. spreekt van nog eene verdieping te zetten op

FEUILLETON.

Herinneringen uit Kambodja

Koning Sisowath.

(Uit *Le Gaulois* van 12 Juni 1906.)

In ongeveer veertig uren leggen de rivierbooten de 170 kilometers af, welke Saïgon van Pnom Penh scheiden. Eerst gaat men stroom af tot aan zee, volgt dan de kust tot aan den mond van de Mekong-rivier, die men opvaart tot aan de hoofdstad van Kambodja.

Er wordt achtereenvolgens gestopt bij de voornaamste steden van Cochinchina: Mitho, het eindpunt van den sporweg die tot Saïgon loopt, Vinh-Long, Sodec en Chandoc. Pnom-Penh is een groote stad met 45.000 inwoners, die door hare gunstige ligging een bloeienden handel heeft. Zij ligt nl. aan de samenvloeiing van de Mekong- en de Siam-rivier. De stroom heeft daar een breedte van 1800 Meters en verdeelt zich iets verder op weer in twee takken, zoodat de stad tusschen vier waterwegen is geplaatst, vandaar dat zij in de landstaal Chada-Mukh (de vier-armige) heet. Langs deze waterwegen staat zij in geregelde verbinding met Cochin-China, Siam en Laos.

Pnom-Penh is ook de residentie. Koning Norodom verliet in 1866 Oudong om zich dáár voor goed te vestigen en ook Sisowath, de tegenwoordige vorst, die thans Frankrijk een bezoek brengt, woont er.

De stad bestaat uit een lange hoofdstraat, evenwijdig loopend aan de rivier en waarop een aantal wegen in vertikale richting uitkomen, omzoomd met Europeesche en Chineesche huizen. Aan de zuidzijde ligt het koninklijk paleis, in het Noorden de kerk en daar tusschen de woning van den resident.

Het paleis, dat een zeer groot oppervlak beslaat, is door een hoogen muur omringd. Door een prachtig hek, tusschen twee paviljoens, treedt men er binnen. Dicht bij den ingang komt een tribune boven den muur uit, daar zetelt koning Sisowath gedurende de wedrennen van paarden en olifanten. Het paleis bestaat uit twee deelen, waarvan 't eene Europeesch, 't andere Inlandsch is. Het eerste is een sierlijk gebouw van één verdieping, met een groote, overdekte voorgalerij en ruime nevenzalen, die bestemd zijn voor officieele recepties. Het Inlandsche gedeelte, dat veel voornamer is, bevat de particuliere vertrekken van den vorst en zijne vrouwen, als ook de troonzaal, groote feestlocalen en het verblijf der prinsen; daarbij behooren nog onmetelijke bijgebouwen.

De koning bewoont het Europeesch gedeelte nimmer, doch brengt zoowel zijne dagen als zijne nachten door in zijne inlandsche vertrekken; daar genoot ik dan ook in 1901 de eer aan hem te worden voorgesteld, toen hij nog kroonprins was.

* * *

Ten onrechte wordt er gelijkenis gezocht tusschen koning Sisowath en diens vader. Deze was tengevolge van tallooze tegenspoeden en allerlei buitensporigheden de laatste 25 jaren weinig meer dan een schim. Aan het opiumschuiven verslaafd, geloofde hij aan geesten, met wie hij 't in ijlenden toestand dikwijls te kwaad had; dan nam hij opnieuw zijn toevlucht tot het „goddelijk" heulsap, dat hem weer tot bedaren bracht, waarna hij dagen lang onbewegelijk en stom ter neder lag, met starende oogen, alles om zich heen ziende en hoorende, zelfs dat, wat door gewone menschen niet wordt waargenomen.

Sisowath daarentegen is een zeer aantrekkelijke persoonlijkheid, een ferme gestalte met een levendige uitdrukking op het fijnbesneden gelaat en in de donkere oogen. Zeer vatbaar voor Europeesche begrippen, kan hij Frankrijks beste bondgenoot in Indo-China zijn, wanneer hij maar niet door plicht-verlaten Europeesche ambtenaren — bedroevende voorbeelden daarvan schieten mij te binnen — van het goede spoor gebracht wordt.

Den 10den Augustus 1901 werden de leden onzer Commissie door Sisowath ten paleis te Pnom-Penh ontvangen. Een uur na onze aankomst verscheen ook koning Norodom in dat vreemdsoortige, ijzeren gebouw, waarvoor hij een bizondere voorliefde koesterde. Hij had zich ter onzer eere in gala-kostuum gestoken: een generaals pet, een wapenrok met ridderorden bezaaid, een witte broek en zwarte, verlakte schoenen. Sisowath droeg dezelfde kleeding, doch zijn hoofddeksel bestond uit een licht grijzen hoed (kachelpijp) met veelkleurige vederen versierd.

Daar wij er voor den geheelen dag genoodigd waren, scheen 't den koning te zwaar te vallen al dien tijd zijn laarzen aan te houden, hij gaf althans aan een bediende een wenk om ze hem uit te trekken, en dadelijk volgde Sisowath dit voorbeeld. Met een ernst, welke diplomaten betaamt, zagen wij toe hoe deze hoogheden zich op hun gemak zetten en merkten ter loops op, dat zij geen van beiden sokken droegen.

Aan het middagmaal, dat op Europeesche wijze was klaargemaakt, werd Norodom bizonder spraakzaam. Telkens vroeg hij: „Hebt ge mijn olifant gezien? ... De koning van Siam heeft er zoo een niet... Ik heb een massa vrouwen, tempels en dansmeisjes... Ik ben zeer

ons inl. oud gebouw; maar, om in zijne beeldspraak te blijven, zou ik willen vragen: of de benaming *gebouw* niet wat al te zeer aan grootspraak doet denken, en of aan hetgeen, waarop wij in onze Oost aan inl. ond. kunnen wijzen, niet veeleer door vergelijking bij een leemen hutje reeds voldoende eer wordt bewezen? Om een deugdelijk gebouw op te trekken, weet de heer H. trouwens evengoed als ik, dat een behoorlijk uitgewerkt plan van noode is. Kan hij wijzen op het bestaan van zoodanig plan bij ons, niet voor het lager alleen natuurlijk. maar voor het onderwijs in zijn vollen omvang? zoo niet, waarom dan niet zijne stem medeverheven om het te verkrijgen. instede van te adviseeren tot het timmeren van verdiepingen in de lucht, en zonder gevel!

Overigens wordt door de opmerkingen van den heer H. hoe zeer die er ook berekend mogen wezen om den indruk te ontzenuwen, die mijne voordracht mocht hebben teweeggebracht, in menig opzicht nog koorn op mijn molen getast.

Als uitgangspunt dient een werkje van een Reverend zoo en zoo, gevestigd in een niet na te speuren uithoek van Br Indië. Welke bijzondere aanspraken die schrijver kan doen gelden om in het voorliggend geval als autoriteit te worden aangemerkt, daarvan blijkt niet. Eer zou men zeggen, dat iemand, die met scholen tevreden schijnt, welke nog geen f 42 's jaars zouden behoeven te kosten, nu juist niet de man is, naar wiens woord men zich in de eerste plaats dient te richten. Niet zonder reden verwacht de heer H. van dergelijke scholen al heel weinig, maar er was geen reden om die opmerking over de becijferingen van zijnen Reverend cursief te laten drukken, te minder, daar hij elders blijkt ontdekt te hebben, dat zelfs voor de door hem afgekeurde bestaande scholen toch nog f 100 wordt besteed.

De Reverend is niet tevreden over de uitkomsten van het onderwijs en »bevoegde Engelschen« met hem. De tegenstelling tusschen zijn beroep op die ontevredenheid, en zijne klacht over de hooger reeds besproken (hollandsche) neiging, schijnt den heer H. niet te hebben getroffen. Blijkbaar vindt hij het erg natuurlijk, dat de Engelschen klagen, alhoewel hij het niet kan verdragen, dat een Hollander hetzelfde doet! Ondermeer heb ik zelf de omstandigheid, dat de Engelschen door de verkregen resultaten zich niet bevredigd gevoelen, aangeroerd; doch ik deed dat om te doen uitkomen hoeveel belang er in het onderwerp gesteld wordt, onder de Engelschen, en tegenover die belangstelling maakt alweer de wensch van den heer H om toch onze eigen verdiensten en ons eigen kunnen maar mooi te vinden, een vreemd effekt!

Een voornaam punt is, dat volgens den heer H. de cijfers, die ik leverde, als bazis van vergelijking, niet zouden deugen. Nu moet ik even dit opmerken, dat het percentage van 23/100 der bevolking van J. en M. hetwelk school-onderwijs geniet, mij zelf getroffen heeft, toen ik het uitvond, zoo zelfs, dat ik het niet vertrouwde, en mijne becijfering nog eens nagerekend heb. Deze laatste bleek echter deugdelijk. Bij het doorsnuffelen der statistieken kwam mij menige opmerking in het hoofd; het ging echter niet aan, mijne rede, die toch al gaandeweg verder was uitgedijd dan ik voornemens was geweest van haar te maken, nog te verlengen met eene uitwijding over dit bizondere punt, en zoo bepaalde ik mij tot de weinige volzinnen ter zake, aanvangende met: »Eene vergelijking met de statistieken door Br. Indië enz.« Daar ter plaatse nu zal men echter ook de mededeeling aantreffen, dat ik de mohammedaansche scholen in Br. Indië *buiten rekening* had gelaten. Dit lag voor de hand. Om met de cijfers van het inl. ond. op J. en M. vergelijkingen te kunnen maken, moest ik uit de Eng. tabellen zoowel de Europ. als de Mohammed. grootheden elimineeren. Wat de heer H. dus over langgars en pesantrens zegt, doet aan mijn rede geen afbreuk.

Doch ook aan de Eng. cijfers zou een gebrek kleven, hetwelk mij zou zijn ontgaan, 't is dat zij niet zouden voorstellen het op een bepaald tijdstip aanwezige, doch het gedurende den ganschen verslagtijd de scholen bezocht hebbende aantal leerlingen. Wanneer de heer H. ten dezen in twijfel verkeerde, dan had hij alle moeite behooren te doen om zich zekerheid te verschaffen. Alleen de onjuistheid te onderstellen, legt geen voldoende gewicht in de schaal om eigen opgaven waar te maken. Bovendien wil ik er op wijzen, dat in de *table*, waarvan hij spreekt deze 3 hoofden van kolommen naast elkander voorkomen: 3 *Number of scholars on the rolls on 31st. March*. 4. *Average number on the rolls monthly during the year*. 5. *Average daily attendance*. Mag men uit nos. 3 en 4 niet concludeeren, dat in 3 het aantal op 31 Maart aanwezige leerlingen wordt vermeld? [en uit no. 5 dat er toch wel eenige opgaaf nopens het schoolverzuim uit te vinden is; wat de heer H. elders ontkent; — dit in 't voorbijgaan].

In elk geval zal de heer H. alsnog bewijsmateriaal voor zijne onderstelling behooren aan te voeren, alvorens ik mij genoopt behoef te gevoelen de gebruikte en weergegeven Eng. statistische opgaven om de hierbesproken reden als ondeugdelijk voor de gemaakte vergelijking te erkennen. — De heer H. is trouwens erg gul met het uitspreken van meeningen. Meent hij wellicht, dat zijn woord zooveel gezag heeft, dat hij het slechts heeft te doen hooren om *parti gagné* te hebben? dan zou daarin alleen reden te meer te vinden zijn om niet te spreken dan omkleed met zeer deugdelijk gronden. Wat het in behandeling zijnde artikel aangaat, onderken ik echter niet, dat aan dien eisch in allen deele is voldaan. Zoo begrijp ik bijv. niet, hoe de heer H. komt tot de verklaring, dat de Engelschen er op uit zijn om »met mooie cijfers van scholen en leerlingen te pronken, en de kwaliteit der lagere scholen ondergeschikt te maken aan de kwantiteit.« Dergelijke opmerkingen laat men toch niet drukken, zonder aan te toonen, dat zij op goede redenen berusten. De heer H. blijft ten dezen echter in gebreke; integendeel levert hij zelf stof voor de verwerping van zijn beweren, door te vermelden, dat in de officieele rapporten ook van vermindering van het aantal scholen sprake is; door aanhaling van Strachey's uitspraak over »the official-results« van het inl. ond., enz. Voor de vermindering van het aantal scholen heb ik als redenen opgegeven gevonden de nu reeds jaren lang in Br. Indië heerschende pest en hongersnood, en het drijven om de minst-waardige onderwijs-inrichtingen, die aanvankelijk wel als zoodanig beheerd zijn geworden, doch feitelijk aan bescheiden eischen niet voldoen, uit te sluiten. Ter kenschetsing van de minwaardigheid van het Br. ind. lager onderwijs haalt de heer H. o. a. aan, dat in de Punjab de meeste scholen minder dan 30 à 40 leerleerlingen hebben en slechts een enkelen onderwijzer tellen. Nu eischt onze Hollandsche lager-onderwijswet eerst bij meer dan 40 leerlingen een 2den onderwijzer, en volgens het laatste onderwijs-verslag worden er dan ook tientallen van scholen hier te lande aangetroffen, die niet meer dan één onderwijzer hebben, w. o. zelfs 10 met 40 à 50 en 1 met 50 à 60 leerlingen (ongeacht een 5 tal met meer dan 40 leerlingen, waarvan alleen door vacaturen tijdelijk slechts 1 onderwijzer verbonden was); aan de hulp van kweekelingen wordt weinig gewicht gehecht. Aan die scholen, nu, wordt voor 't minst onderwijs gegeven in de vakken sub a—i van art. 2 der wet, d. i. dus in 9 vakken; in vele nog in eenige vakken meer. Ligt hierin geen grond om Br. ind. scholen met één onderwijzer niet al te zeer te minachten?

Waarom de *billijkheid* vordert, dat geheel Ned. Ind. met geheel Br. Ind. zal worden vergeleken, is mij niet recht duidelijk. Verhoudingscijfers nemende, dacht ik, dat de uitgestrektheden der vergeleken landstreken er minder toe af deden. Bovendien zou ik gaarne willen zien, dat de heer H. zich niet bepaalde tot deze bemerkikg, maar zelf deed wat hij beter keurt. Het zou mij niets verwonderen, wanneer hij het bij een pogen zou moeten laten. Evenzoo had ik wel gewenscht, dat hij mijne percentagecijfer 23/100 verwerpende, het juiste daarvoor in de plaats had gesteld, want het is wel een beetje een waagstuk te willen trachten, dat voor hem te doen, op gevaar af van op nieuw gewraakt te worden. Intusschen heeft hij mij ten rechte betrapt op het veronachtzamen der inl. leerlingen op europ. scholen, zoo openbare als particuliere; doch eerstens blijkt hieruït ongevraagd de juistheid van mijn terloops gedanen uitval tegen het inlandsch onderwijsverslag in onze statistieken; en tweedens vind ik, door alleen de cursief gedrukte getallen in rekening te brengen, slechts 0.01 pct. stijging, en door instede van 64000, voor het aantal schoolgaande kinderen het getal van 104000 te nemen, (waardoor de vergelijking in werkelijkheid mank gaat) nog niet meer dan eene stijging tot 0.4 pct., zoodat dan niet 6, doch slechts ± 4 maal zooveel kinderen in Br. Indië onderricht zouden genieten dan op J. en M. Waar de heer H. het feit niet loochent, dat J. en A. wat kwantiteit van scholen en leerlingen,

rijk, maar ik heb ook heel wat verplichtingen!... Mijn paleis is wel het mooiste van de geheele wereld."

Reeds vóór het einde van den disch scheen onze tegenwoordigheid hem te vervelen, hij blies daarom stilletjes den aftocht en liet het aan den tegenwoordigen koning over ons verder te onthalen. Deze toonde ons ook den nieuwen tempel, een wonder van smaakvolle, Oostersche kunst. —

* * *

Toen wij op den binnenhof bij het ruiter-standbeeld van Norodom stonden te praten, kwam een twaalftal prinsesjes lachend naar ons toe; onder haar bevonden zich ook 's konings gunstelinge en de vrouw van Yukantor. Zij schenen volstrekt niet verlegen te zijn en stonden gaarne toe, dat wij haar fotografeerden. Onze hooge leidsman was echter minder op zijn gemak. Als de koning dit wist, zeide hij, zou hij in woede losbarsten, waardoor gij allen zeker in ongenade zoudt vallen en die menigen wachter nog dezen nacht het leven zou kosten!

Het belangrijkste deel van den avond was het slot, dat aan den dans gewijd was. Op de zachte, welluidende tonen der inlandsche muziek kwamen een vijftigtal danseressen ons hare kunst vertoonen. Zij waren in keurige, zijden met gouddraad doorweven stoffen uitgedost; op het hoofd droegen zij een diadeem, rijk met edelgesteenten bezet. Noch de donkere schittering harer oogen, noch de glimlach op hare roodgeverfde lippen, noch de sierlijke wendingen van hare welgevormde slanke lichamen maakten echter een overweldigenden indruk op ons, Europeanen. Wèl viel ons allen de gelijkenis op tusschen deze danseressen en de fraaie vrouwenfiguren, welke de Kmers, ter versiering hunner gebouwen in steen hebben gebeiteld en droef stemde ons de gedachte, dat dit het eenig overblijfsel was van eene vroeger zoo hoogstaande beschaving.

Toen ik laat in den avond weer aan boord kwam, vond ik daar een soldaat, die mij een boodschap moest overbrengen en een jong inlandsch meisje bij zich had.

Sisowath scheen dadelijk veel vriendschap voor mij opgevat te hebben en gaf daarvan op eigenaardige wijze blijk, door mij een zijner slavinnen, een twaalfjarig kind, ten geschenke te geven. Ik stond er tamelijk mee verlegen.

Na den soldaat een fooi gegeven te hebben, moest ik haar wel bij mij houden. Eén oogenblik dacht ik er over haar mee naar Frankrijk te nemen......

Maar allerlei onoverkomelijke hinderpalen doemden dadelijk voor mijn geest op......... Welk een storm van verontwaardiging zou ik thuis bij mijn buren opwekken! —

Kan bij ons zekere slaafsche toegenegenheid dikwijls meer dan vervelend zijn, in Kambodja heeft men daar geen hinder van. De ridderlijkheid verkeert in dat land nog in den dop. De slavin, die ge natuurlijk, volgens wettelijke en menschelijke rechten, onmiddellijk de vrijheid geeft, stelt zich volkomen tevreden met het bestaan, dat zij altijd geleid heeft. Reist ge bv. als eerste klasse-passagier op de boot, zij gevoelt zich aan het achterdek op een matje met een bordje rijst heel gelukkig en bewijst u zoo noodig kleine huiselijke diensten, in stede van uw huisknecht.

In een klein plaatsje van Laos liet ik het slavinnetje achter. Mocht koning Sisowath thans deze regels lezen, dan hoop ik, dat hij 't mij zal willen vergeven, dat ik zijn geschenk zoo weinig op prijs wist te stellen.

En moge ook de groote, porceleinen Boedha, beschermheer der vrouwelijke aanvalligheden in Kambodja, mij in de wateren der Mekong van deze misdaad schoonwasschen!

ETIENNE RICHET.

ook naar verhouding der bevolking bij Br. Indië ten achter staat, lijken mij zijne becijferingen op dit punt wat veel van pingelen te hebben; in elk geval komen zij mij niet afdoende voor, ter verwerping mijner uitspraak, dat wij aan hetgeen Br. Indië te zien geeft op onderwijsgebied ons in menig opzicht nog mogen spiegelen.

In het werk van Prichard over de eerste 10 jaren van het direct bestuur der Kroon over Br. Indië, trof ik de opmerking aan, dat de knapste onderzoeker, wanneer hij behebt is met eene neiging tot eene bepaalde opvatting omtrent de te onderzoeken aangelegenheid, zoo goed als zeker ook wel de noodige gegevens tot steun van die opvatting zal uitvinden en aantoonen. Het geval van den heer H. en mij levert van die uitspraak u. h. v. eene illustratie. Wij zijn beiden uitgetogen om een kijkje te nemen op onderwijsgebied in Br. Indië; doch terwijl het mij te doen was om lichtpunten te ontdekken, heeft de heer H. slechts de schaduwzijde willen zien. In hoe sterke mate de heer H. bedacht is geweest op afbreken, blijkt wel het best hieruit, dat hij met geen woord rept over den stand van het onderwijs aan meisjes. En wat hij bedoelt met de opmerking, dat in onze Oost alleen voor het inl. ond. uit 's lands kas niet of niet veel minder zou worden uitgegeven, dan in Br.-Indië voor het onderwijs (naar verhouding natuurlijk), is mij niet recht duidelijk, gegeven dat eene groepeering der Eng. uitgaven in die uit publieke fondsen (kassen), uit de schoolgelden en uit dotatiën enz., ten onzent ontbreekt, zoodat de vergelijking van den Hr. H. mank moet gaan.

Toen mij indertijd werd medegedeeld, dat ik de Hr. H. in het Br.-Ind. schoolverslag had zitten bladeren, heb ik mij uitgelaten, dat het mij verheugen zou, wanneer ik aanleiding mocht hebben gegeven tot het nemen van inzage van dat verslag door iemand van zijn vroegeren werkkring, en dat de zaak dan zeker in goede handen was. De uitkomst van die raadpleging is echter erg teleurstellend, destemeer omdat men van een oud-inspecteur van het inl. ond. toch zeker wel, zoo van iemand, zou verwachten, dat hij gretig zou steunen alles, wat aan dat onderwijs kan ten goede komen. En wat heb ik anders bedoeld met de aansporing om een nationaal schoolfonds samen te brengen voor Indië. Ik heb mij nimmer voorgesteld, dat denkbeeld grifweg ingang te zien vinden, doch wat ik wel verwachtte, was, dat althans iemand als de Hr. H. het zou steunen.

De onmogelijkheid van de verwezenlijking van dat denkbeeld kan ik niet toegeven. Volgens de laatstbekende jaarcijfers bezit ons land, afgaande op de statistieken nopens de vermogensbelasting, 465 millionairs. Zouden die personen, die dan toch zeker meer dan *f* 40.000 's jaars te verteeren hebben, er veel van bemerken, wanneer zij eens een doorslag elk *f* 10.000 voor een schoolfonds afstonden, hetzij in eens, dan wel in 5 jaartermijnen. Men heeft dezer dagen kunnen lezen van eene nieuwe regeling der tantièmes van het bestuur der Ned. Handelmpij., en dat die meerdere tientallen van duizenden guldens beloopen. Zouden ook die gelukkigen niet kunnen helpen het schoolfonds te stichten, wanneer zij wilden! Beter nog. De Directie der »Koninklijke« krijgt dit jaar *f* 650.000, commissarissen krijgen *f* 430.000 onderling te verdeelen. Zou vooral van dat geld, hetwelk uit Indischen bodem is gewonnen, niet met gemak een belangrijk bedrag voor het hierbedoelde fonds kunnen worden afgezonderd? En dan al die maatschappijen, die in staat zijn uit hare indische winsten 10, 20 en meer pct. dividend uit te keeren! Waarlijk, onmogelijk mag het samenbrengen van het fonds niet genoemd worden. Het beroep op de beurs van de bezittenden is zeer druk, voor doeleinden meer uit de naaste omgeving; doch het geldt hier iets te doen voor het voortbestaan van ons land als koloniale mogendheid, ook na dat het tegenwoordig geslacht zal zijn heengegaan. Laat het niet gezegd kunnen worden, dat zij: die het doen kunnen daarvoor niets over hebben, uit de cynische overweging dat het onzen tijd nog wel duren zal; want in dat geval zou de aanbeveling om den kolonialen rommel maar te verkoopen, hoe eer hoe beter, niet misplaatst zijn te noemen.

's-Hage, Juni 1906. C. F. Zeeman.

Uit de Oost-Indische Mail.

De heer **G. Stoll**, medewerker van de *Locomotief*, is, zooals wij vroeger reeds mededeelden, ter beschikking gesteld van den resident van Banjoemas, om werkzaam gesteld te worden bij het inlandsch landbouwcrediet.

De heer Vierhout wijdt, naar aanleiding hiervan, een hartelijk woord aan zijn heengaanden collega en zegt o. a. het volgende:

»De heer Stoll heeft van den aanvang af de ontwikkeling van het indisch landbouwcrediet en de onderscheidene loemboengstelsels gevolgd en is doorkneed in de economie der javaansche dessa.

»Dat de regeering voor zulk een bijzonderen dienst als het inlandsch landbouwcrediet ook beslag legt op een particulier, van wien zij weet, dat hij deskundige bij uitnemendheid is, achten wij een daad, die ten zeerste is toe te juichen. Wij voor ons hebben meermalen betoogd dat het gouvernement voor bijzondere aangelegenheden meer profijt behoorde te trekken van de capaciteiten van particulieren.

»De heer Stoll gaat ons verlaten na zeven jaren bij de *Loc.* werkzaam te zijn geweest.

»Wij wenschen hem in de sympathieke betrekking, die hij gaat aanvaarden, een goed succes toe en wij zijn er van overtuigd, dat hij, zoo iemand, juist de heer Stoll in den dienst van het Javaansche landbouwcredietwezen zal zijn: de rechte man op de rechte plaats.«

Hoe moeilijk het **rechtspreken in Indië** is, kon o. a. blijken uit de schets van *Auditor*, »*Indische Boosdoeners*« in *Het Weekblad van Indië* van 13 Mei j.l., waarin verhaald wordt van een bende roovers, die reeds weken achtereen de kampongs in de nabijheid van een klein garnizoensplaatsje onveilig hadden gemaakt en eindelijk gevat werden, toen zij weer aan 't samenzweren waren, nadat zij eenige dagen te voren in een inlandsche woning diefstal plegende, het zich verdedigende echtpaar en hun dochtertje zóó hadden mishandeld, dat zij als lijken ter nederlagen. Toen de politie er achter kwam waren man en vrouw dan ook reeds overleden, doch het kind, de twaalfjarige Mida, hoewel bedekt met wonden kwam onder dokters handen na zorgvuldige verpleging weer bij, zoodat zij bij de terechtstelling als getuige kon tegenwoordig zijn.

Halsstarrig ontkenden natuurlijk de beklaagden hunne schuld aan de hun ten laste gelegde moord- en roofpartijen. Na het verhoor wordt de ongelukkige Mida vóórgeroepen. Bedeesd en angstig loopt zij de beklaagden voorbij, en terwijl haar het huilen veel nader staat dan het lachen, tracht zij voor de zooveelste maal verslag uit te brengen van de droeve gebeurtenis, waarvan zij eenige dagen te voren in de woning harer ouders getuige is geweest, en alsof zij aan hare verklaringen de noodige kracht wil bijzetten, vertoont zij den rechter de littekenen, die bij dozijnen haar teeder lichaam overdekken. Een kreet van afgrijzen kan door de ter terechtzitting verschenen belangstellenden ternauwernood worden onderdrukt. Op de vraag van den president of zij de indringers, die haar en hare ouders aanvielen, kende, antwoordt zij bedeesd, maar zonder talmen: »Neen, ik had hen nooit te voren gezien, maar ik heb hen goed in 't gezicht gezien en hunne gezichten goed onthouden!« De president vraagt haar daarop of zij de indringers of eenige hunner ter terechtziting aanwezig ziet, maar het meisje blijft het antwoord op deze vraag schuldig. Met neêrgeslagen oogen zit zij zwijgend, en als de president de vraag eenige malen heeft herhaald, schijnt het alsof zij wil spreken. Zij slaat de oogen eerst op, kijkt daarna schuw de rechters en daarna de overige in de zaal aanwezige menschen aan, om eindelijk, als haar blik ook langs de beklaagden is gegaan, weder naar beneden te staren en te zwijgen als te voren. Trots alle pogingen die de president in het werk stelt om getuige verder aan het spreken te krijgen, bewaart het meisje het diepste stilzwijgen, en wegens het vergevorderde uur wordt de verdere behandeling der zaak verdaagd tot den volgenden morgen.

Op het vastgestelde uur is den volgenden morgen alles als daags te voren: dezelfde rechters, dezelfde menigte belangstellenden en dezelfde getuigen; alleen de beklaagden ontbreken, maar men heeft het reeds gauw bemerkt, dat het edele achttal buiten gehurkt zit naast de rechtzaal, niet alleen, maar te midden van vele andere inlanders, het geheel in vier rijen geordend en bewaakt door de militaire wacht. Als de zitting is geopend en getuige Mida weder is vóórgeroepen, tracht de president haar zooveel mogelijk kalm en onbevreesd te doen zijn, en zoo vriendelijk mogelijk zegt hij haar: »Ga eens staan voor de zich daar in den wand bevindende opening!« Het meisje staat op en begeeft zich in de haar aangeduide richting naar eene vooraf in den wand der zittingzaal aangebrachte opening — men dient te weten dat het heiligdom van Themis ter plaatse slechts een bamboeoptrekje was — en gluurt door die opening naar buiten in de richting van de nedergehurkte menigte inlanders.

»Ziet gij onder die inlanders buiten, personen die behooren tot de bende, die onlangs uwe ouders vermoord en u verwond hebben« luidt de vraag van den president.

»Ja«, zegt het meisje zonder aarzelen, als gevoelde zij zich veilig, nu zich tusschen haar en de personen in quaestie een wand bevond.

»Vertel mij dan eens waar zij zitten!«

»Links in den hoek op de voorste rij zit er één, en nummer drie links in die rij is er één, en nummer zes, ... en nummer vier van links op de tweede rij . . . . . en nummer negen . . . . en op de derde rij nummer vijf . . . . en nummer acht . . . . van links . . . . en op de achterste rij nummer twee, ... ik herken hen duidelijk! . . . .«

Door een oppasser worden de door getuige Mida aangeduide personen één voor één binnen geroepen, en het blijken de acht beklaagden te zijn.

»Kijk deze acht personen nu nog eens goed aan!« zegt de president tot Mida, »dit zijn de door u aangeduide personen. Behooren die personen inderdaad tot de bende die uwe ouders vermoord en u verwond heeft?«

»Ja«, antwoordt het meisje vrij beslist, »ik vergis mij niet!« De beschuldigden blijven bij hun ontkentenis volharden, en het gerechtelijk onderzoek wordt voortgezet. Tegen het einde van het geding worden voorgelezen de verklaringen, kort vóór zijn dood onder eede afgelegd door den wegens poging tot verzet tegen de militaire patrouille neêrgeschoten makker van de beklaagden, maar ook zijne voor beklaagden zoo hoogst bezwarende verklaringen zijn niet in staat hen van hunne ontkentenis af te brengen. Het onderzoek is daarmede afgeloopen, en na beraadslaging worden de beklaagden veroordeeld tot dwangarbeid in den ketting, elk voor den tijd van twintig jaren.

Zonder een spier van hun gelaat te vertrekken, hooren de acht beschuldigden hun vonnis aan, en langzaam worden zij naar de gevangenis teruggevoerd, in de vaste overtuiging dat de deuren dier gevangenis voorloopig wel niet voor hen zouden worden geopend. Zij vergisten zich. De hoogere rechter, die eenige maanden later de zaak in tweede instantie onderzocht, vond het wettig en overtuigend bewijs van de schuld der beklaagden niet aanwezig, en de gevangenisdeuren gingen open voor beklaagden, om hun de vrijheid te geven, zoolang zich geen andere aanleiding vóórdeed om hen opnieuw in bewaring te stellen. Mida zal haar leven lang rondloopen met littekenen van wonden, zonder dat officieel bekend is wie haar die wonden heeft toegebracht.

JAVA EN MADOERA.

Betreffende den **Ziektetoestand op Madoera** schijnt nog niet alles in het reine te zijn. In de bladen met de jongste mail ontvangen lezen wij, hoe uit Sampang aan de *Soerabaja Courant* bericht werd, dat dr. Terburgh, die op Madoera belast is met de leiding van de bestrijdingsmiddelen der hongerkoortsen, aan den resident een ongunstig rapport heeft ingediend omtrent den toestand. Vooral de controleur Blanken krijgt er van langs.

Aan het *Bat. Nieuwsblad* werd gemeld, dat het bestuur van Madoera aan de Regeering onjuiste ziektecijfers mededeelt. De toestand is volgens dat blad veel erger dan wordt voorgesteld.

De redacteur van laatstgenoemd blad die reeds terecht moest staan ter zake eener klacht van den civiel geneesheer te Tasikmalaja, die door hem beschuldigd werd van plichtverzuim zal toch zeker ook de waarheid dezer reeds herhaaldelijk geuite, zware aanklacht tegen het bestuur nader dienen te bewijzen.

De resident van het koortseiland is onlangs van een bezoek aan de koortsdistricten teruggekeerd, wordt nader gemeld; bij vond Dr. Terburgh er werkzaam. De ziektetoestand is sedert een maand, na het doorstaan van den Oostenwind, steeds gunstig.

De vrees voor een mislukking der laat aangeplante padi in het district Sepoeloe is, tengevolge der doorgekomen regens, verminderd.

Van den 1en tot den 10en Mei stierven te Arosbaja, Sepoeloe en Ketapang respectievelijk, 26 en 4 zieken, terwijl het aantal zieken op den 10en Mei bedroeg 106, 2121 en 320. Herstellende waren 147, 612 en 236 zieken.

Het aantal zieken is hooger dan de vorige maal, omdat vele personen toen door de geneeskundigen als reconvalescenten waren opgebracht, die thans weer zijn ingestort en als zieken vermeld zijn.

Het totaal der beide cathegoriën is echter minder dan in de vorige opgaaf vermeld.

In het *Weekblad voor Indië* van 13 Mei jl. vinden wij eene beschrijving naar aanleiding van het bezoek van den prins van Reuss, — die in de maand April j.l. een pleizierreisje over Java maakte, — aan de machine-fabriek »De Volharding« te Soerabaja, waaruit in verband met het zoo dikwijls gevelde oordeel: »*De Javaan is lui* en niet geschikt voor geregelden inspannenden arbeid,« de volgende zinsneden bizonder onze aandacht trokken:

Dit laatste bezoek was den prins bizonder aanbevolen, omdat hij er zou zien groote, volledig ingerichte werkplaatsen, waarin niet anders dan van Javaansche werkkrachten wordt gebruik gemaakt, in tegenstelling met elders, vooral Singapore en Penang, waar de belangrijkste werkzaamheden in dergelijke fabrieken steeds aan Chineezen of Europeanen zijn toevertrouwd. Hij bezichtigde de teekenkamer, de magazijnen, de machinekamer van de electrische verlichting, zoowel als de eigenlijke werkplaatsen, vroeg van alles uitleg, daarbij op zeer hoffelijke wijze toonend, dat hij de besteede moeite apprecieerde. Vooral was hij door de buitengewone bedrevenheid van tal van Javaansche werklieden verrast.

Dit brengt ons in herinnering eene uitspraak van Jhr. Mr. C. H. J. van Haeften, in de *Indische Mercuur* van 22 Mei j.l., die wij, hoewel niet thuis behoorende onder de berichten uit de O. I. mail, in verband met het voorgaande hier toch willen aanhalen.

Gaat men uit van de stelling, dat de Javaan nu eenmaal van nature een onverbeterlijk lui, dom, ondoordacht en zorgeloos creatuur is, ja, dan zal men ook geen pogingen doen hem uit zijn lethargischen toestand op te heffen. En helaas deze meening heeft maar al te vaak in Indië op wetgevend en administratief gebied haar invloed doen gevoelen. In abstracto werd op bureaux steeds over den Javaan als massa begrip gehandeld, vrucht van de doctrinaire politiek, die jaren lang in Indië den schepter heeft gezwaaid. Langzamerhand beginnen deze beschouwingen plaats in te ruimen voor die over een Javaan, in wien ieder Christen Europeaan zijn broeder moet zien, die wel degelijk even goed tot een hoogeren levensstandaard is op te voeren, wanneer Europeanen, bij persoonlijke aanraking, in hem iets anders gaan zien dan een minderwaardig schepsel. Hoe weinig doctrinair-wetenschappelijks ook in deze meening verscholen is, in haar is het mosterdzaadje, dat tot een grooten boom zal opgroeien, verscholen. Zij zal van den Javaan den gelijke van den Europeaan maken; beiden zullen zij in vrijheid en vrede hunne gemeenschappelijke taak volvoeren. Aan het koloniseeren moet dan toch dit ethisch doel ten grondslag liggen, wil er veel van hetgeen dikwijls ten gevolge van te sterk nagejaagd eigenbelang door de koloniseerende natie is misdreven, goedgemaakt worden.

Uit Bodjonegoro werd 15 Mei jl. aan *De Locomotief* geschreven:

De laatste sporen van de zoo vele millioenen gekost hebbende **Solovalleiwerken** verdwijnen. Onlangs werden op Sadajoe Lawas publiek verkocht de gebouwen vaartuigen, machines, gereedschappen, materialen, enz, die niet benut zijn kunnen worden voor den eenen of anderen tak van dienst; daarna had hier en gepasseerden Zaterdag op Babat een dergelijke verkooping plaats.

Veel is er reeds verkocht, afgebroken en naar elders vervoerd en hier en daar ziet men nu het dessavolk in den grond wroeten, de steenen der fundeeringen van de gesloopte werkloodsen, magazijnen, woningen, enz. worden er uit gehaald, want ze vinden allicht emploi en dat sedert de staking van de Solovalleiwerken heel wat materialen gestolen zijn geworden, zal wel waar zijn, want het was uit den aard der zaak ten eenenmale onmogelijk.

om alles behoorlijk te doen bewaken. Tal van woningen werden verlaten en aan de vernieling prijs gegeven; dat daarvan veel gerampast werd, is zoo duidelijk mogelijk.

Waren meergenoemde werken tot stand gekomen, dan dan zou wellicht de hulp van de Regeering, onlangs vo.r deze afdeeling ingeroepen, niet noodig geweest zijn. Zij heeft nu een som van f 30.000 beschikbaar gesteld voor de bevolking, om no. 1 daarvoor djagoeng te koopen, de cultuur van welk artikel men hier schijnt te willen uitbreiden in verband met de groote vermeerdering van de bevolking, terwijl het aantal sawah's om zoo te zeggen beperkt blijft, omdat de gronden, wegens gebrek aan water, daarvoor niet benut kunnen worden. Onze regent doet anders al het mogelijke om meer sawahs in deze afdeeling te krijgen.

In het *Soer. Handelsblad* van 14 Mei jl. lezen wij onder den titel **rechtgeaarde kinderen** het volgende historische schetsje, dat wij gaarne onderschrijven:

Uit den trein van Maos stapten een rijzig jongman en een bloeiend jong meisje. Aan beider huidkleur was te zien, dat hun wieg onder Java's palmen had gestaan; niettemin waren zij geheel verhollandscht en blijkbaar nog niet lang genoeg in de tropen terug, om hun hier ongewone kleeding te hebben kunnen verwisselen met de in dit zonnige land meer gebruikelijke.

Hij, gouvernementsambtenaar, bracht zijn jongere zus mee uit. Nauw hadden zij het perron betreden, of het meisje schoot af op een heer met een plantershoed op het roode gezicht en met nog grovere roode handen.

»Hebt u haar gevonden oom«?

»Ja, waarachtig, ze is in de wachtkamer«.

»Waar«?

»Hier, deze deur in«!

Neergehurkt naast een stoel zat daar een oud, inlandsch vrouwtje, eenvoudig gekleed, de reeds eenigszins doffe oogen gespannen op den ingang van de wachtkamer gericht. Daar stoof de zwierig gekleede jonge dame binnen liep snel op haar toe, tilde haar met een »Ma! lieve Ma«! van den grond en omhelsde het gerimpelde vrouwtje met onverholen kinderliefde. En ook de zoon volgde, dien het moedertje met trots in de oogen zag. Was dat haar Frans, die haar nu in zijn forsche armen sloot? Zij zeide niets, weende slechts tranen van geluk.

Even later reed de familie in een rijtuig heen; op de voorbank oom, op de achterbank het bevende inlandsche vrouwtje tusschen haar gelukkige kinderen in, ieder een, harer handen vasthoudende.

Een voorbeeld voor velen, die zich voor hun inlandsche moeder schamen.

BUITENBEZITTINGEN.

De tijdingen, die in de laatste weken uit **Celebes** zijn gekomen, waren niet van verblijdenden aard. Het échec van Bonto Batoe was allesbehalve een aangenaam bericht en dat betreffende de aanranding van kapitein Kooy in Soppeng verbeterde de stemming niet. Officieel werd medegedeeld dat de aanval der 120 man sterke bende onder La Gimpe, een raddraaier met hallucinaties, een uiting is geweest van fanatisme. Het *Soer. Hbl.* van 12 Mei j.l. acht deze voorstelling minder juist en hetgeen de militaire rapporten over den gunstigen toestand berichten niet overeenkomstig de waarheid. Den dag vóór den aanval op kapitein Kooy, den 27sten April, werd uit Soppeng een particuliere brief verzonden, waarin het volgende voorkomt:

»Van hier niet veel nieuws. Alleen, dat de onzinnige drang naar eene snelle betaling van de oorlogsschatting tot een *gevoel van wanhoop* leidt. Eerst gunt men de bewoners een jaar tijd om dat geld op te brengen en nu moet het plotseling binnen een maand worden betaald. Wie worden daarop aangezien? Niet de hoogere lastgevers, maar altijd de lagere.

Waartoe die haast? Waarom die som niet als renteloos voorschot gegeven om het land te herstellen van de lasten van den oorlog, en dan niet een terugbetaling in bijvoorbeeld tien jaren gevorderd, wat per jaar eene betrekkelijk geringe vermeerdering van den hoofdelijken omslag zou beteekenen? Wat voor deze wijze van doen zou pleiten, is dat de schuldigen toch het gelag niet betalen; dit doen de kleine luyden.

En dan dat gescherm met zelfbestuur! Juist omdat dit zelfbestuur niet deugde zijn wij gekomen, en nu moet dit voor alles zorgen. Natuurlijk slaat het er maar een slag naar, en zoo wordt ontevredenheid gezaaid, wat bij een wijs beleid niet het geval zou zijn."

Het is treurig, telkens te moeten constateeren, hoe de zaken in Celebes in de war worden gestuurd, door al te veel spoed te betrachten, zoo besluit dat blad.

Een telegram uit Makassar naar Batavia meldde, dat Bonto Batoe van drie zijden tegelijk is bestormd, en den 16en Mei j.l., zooals reeds bekend is, na eene hardnekkige verdediging door onze troepen is genomen.

Overste Michielsen kwam 12 Mei te Garoetoe aan. Na verkenningen op den 12en en 14en Mei werden de toegangswegen tot de stelling afgesloten. In den namiddag van den 15en had de opstelling der troepen en in den morgen van den 16en had de aanval plaats.

De rotsstelling werd op verschillende punten tegelijk bestormd. Aan den aanval namen deel 4 compagniën maréchaussées, 1 sectie marine-geschut en genietroepen, te zamen 450 man.

De vijand hield een buitengewone sterkte bezet op een alleenstaande 300 meter hooge ontoegankelijke rotstop. Etagesgewijze waren versterkingen aangebracht.

Na een inleiding door de artillerie drongen om half 9 de maréchaussées in de hoogst gelegen benting; de derde compagnie en het 6e bataljon in een daarvan afgescheiden versterking, terwijl de tweede compagnie zich inwerkte op de zuidelijke helling.

Een nader bericht meldt, dat de versterking te Bonto Batoe is geslecht en 1 compagnie ter bewaking achterblijft. Enkele dooden zijn in de grotten gevonden. Ter krachtige voortzetting van de actie in Masenrempoeloe zijn de maréchaussées te Letta, de compagnie te Doerie en de landingsdivisie te Pare Pare afgelost.

Het marinegeschut is aangehouden. Bij het gevecht zijn de voornaamste hoofden van Bonto Batoe gesneuveld.

West-Indische Berichten.

Suriname. Zooals is meedegedeeld werd door den gouverneur aan de Koloniale Staten reeds een ontwerp-verordening aangeboden, strekkende tot het instellen van een onderzoek naar den omvang der lepra.

Bij dit ontwerp worden in Commissie gesteld — met het beoogde doel — de procureur-generaal, ambtshalve voorzitter en de geneeskundig-inspecteur lid der commissie, waaraan zoo noodig door den gouverneur een secretaris wordt toegevoegd.

De bestaande bepalingen betreffende de lepra laten een eenigszins voldoend onderzoek niet toe. Zelfs de algemeene huisvisitatie, daarbij toegelaten, kan toch bezwaarlijk zoo worden ingericht, dat de lijders zich niet aan de aandacht kunnen onttrekken.

Aan de leden der commissie of daartoe door haar gemachtigde personen wordt bij dit ontwerp toegang verleend te allen tijde tot de particuliere eigendommen in de kolonie, zoowel bebouwde als onbebouwde, welke toegang des noodig met den sterken arm zal kunnen worden geforceerd. Bovendien zal de Commissie alle ingezetenen en andere in de kolonie verblijf houdende personen kunnen dagvaarden om als getuige of deskundige, zoo noodig onder eede, te worden gehoord. Geneeskundigen zullen zich niet kunnen verschoonen getuigenis af te leggen nopens hetgeen in hunne qualiteit bekend is.

Het spreekt van zelf dat niet een in alle opzichten juiste vaststelling van het aantal leprozen wordt bedoeld. Dit zou een te omvangrijke arbeid wezen, die bovendien een nauwkeurig, geneeskundig onderzoek van een groot deel der bevolking zou noodig maken. Gevolgen voor de patienten zijn aan het onderzoek niet verbonden. De resultaten blijven, voorzoover zij van persoonlijken aard zijn, volstrekt geheim; alle bescheiden, die gegevens van persoonlijken aard bevatten, zullen door haar na gemaakt gebruik moeten worden vernietigd.

Dit gebruik bepaalt zich tot de samenstelling van het globaal aantal lijders aan de onderwerpelijke ziekte in de kolonie, zoo mogelijk gesplitst naar leeftijd, landaard en woonplaats.

In eene Memorie van antwoord op het door de Koloniale Staten uitgebracht verslag in zake de voorgestelde proeve van kolonisatie van nederlandsche boeren-gezinnen, opent de gouverneur een nieuw gezichtspunt.

Wat in de oorspronkelijke bedoeling lag — boeren-arbeidersgezinnen te laten overkomen en dezen geheel op kosten der kolonie, met verhaal van een deel daarvan op die kolonisten, valt met het oog op de huidige middelen niet te denken. De gouverneur wil den steun dus beperkt zien tot het plantklaar maken van een deel van het terrein en het bouwen eener woning voor de aanstaande kolonisten, die dan zelven voor overtocht, onderhoud, aankoop van vee en gereedschappen zouden hebben te zorgen. Komen er kolonisten — en de gouverneur acht dat niet geheel onmogelijk — dan zullen het personen uit den boerenstand zijn, die reeds zekere mate van welstand genieten. Dergelijke personen emigreeren *niet* uit broodgebrek, doch misschien wel om andere redenen, bv. omdat het moeilijk is geschikt land te bekomen, zooals op verschillende plaatsen in Nederland het geval is. Komen er dergelijke lui, dan zal de bevolking van Suriname daardoor vermeerderd zijn met een waardevol element. Komen zij niet, dan heeft men nog niets verloren; want van de uitvoering van de oorspronkelijke plannen, zooals trouwens reeds dadelijk was vooropgesteld, zou in den eersten tijd toch wel niet veel kunnen komen.

Een andere kolonisatie-proef is die welke in het rekest der »broodelooze planters« aan den gouverneur werd voorgesteld. Het bestuur werd daarbij verzocht om personen uit den middenstand, die verklaren zich op den kleinen landbouw te willen toeleggen, financieel te steunen, en wel in die mate als bedoeld was ten aanzien van nederlandsche boeren-gezinnen.

Van de vijftig »broodelooze planters", die verzekerden door de cacao-crisis om hun broodje te zijn gekomen waren er echter elf, die in het geheel niets met landbouw hadden uit te staan, en slechts tien, die inderdaad door de cacao-crisis buiten betrekking schijnen te zijn geraakt, maar nu zeker, wanneer die crisis de eenige oorzaak van hun werkeloosheid was, in de bacove-cultuur weer emplooi zouden kunnen vinden. — De bacove-cultuur is er toch door. Wij verzuimden in ons vorig overzicht mee te deelen, dat den 19en Mei ll. de zaak haar beslag heeft gekregen in eene door den inspecteur der United Fruit Company, Williams, bijgewoonde vergadering te Paramaribo.

Deze maatschappij verbindt zich om de bacoven van Paramaribo te doen afhalen met hare schepen, zoodra de voorraad voldoende is, terwijl tevens voor jaren de prijs is vastgesteld, waartegen zij de bacoven zal opkoopen. De planters verbinden zich om in het eerste jaar 1000 hectaren met bacoven te beplanten en in drie jaren den aanplant tot 3000 hectaren minstens uit te breiden. — De gouverneur voelt echter wel veel voor het denkbeeld om de ontwikkeling van een landbouwenden middenstand aan te moedigen — welke trouwens o. i. reeds bestaat in de afstammelingen der nederlandsche boeren om Paramaribo — maar meent dat het niet op den weg der kolonie ligt, om daartoe de vereischte uitgaven te doen. Wat nu door »broodelooze planters wordt gevraagd, kan morgen door »broodelooze winkelbedienden« worden verlangd, en het bestuur zou dan om consequent te blijven dezen aan 'n kleine nering moeten helpen en dat gaat o. i. ook niet al te best.

Er zijn er echter onder de vijftig requestranten, die geholpen zullen zijn door het voorstel van bestuurswege in te dienen om den kleinen landbouw even toegankelijk te maken voor creolen als immigranten, terwijl het particulier initiatief er zich voor blijkt te willen spannen om overigens in deze de hand aan den ploeg te slaan. Dit particulier initiatief door wetgeving en misschien ook op andere wijze te bevorderen, stelt de gouverneur eenigermate in uitzicht.

De financieele commissie, waarvan wij in ons vorig overzicht gewaagden, bestaat uit den administrateur van financiën, als lid en voorzitter, de heeren D. Coutinho en F. C. Curiel, leden der Koloniale Staten, R. Bueno de Mesquito, ontvanger en betaalmeester, A. T. Oliviera, hoofdcommies ter gouvernementssecretarie, als leden, en den heer A. S. J. Fernandes, commies ter griffie van de Koloniale Staten als Secretaris.

Omtrent deze commissie teekent *Onze West* het volgende aan:

»Naar wij vernemen zijn aan deze Commissie, die den naam krijgt van »financieele commissie«, uitgebreide bevoegdheden toegekend.

De Gouverneur heeft een aanschrijving verzonden aan alle departements hoofden, zoomede aan het Hof van Justitie, en de andere rechtsinstellingen, de Commandanten van Garnizoen en Schutterij, de Districts-Commissarissen, enz. met uitnoodiging om aan de Commissie in het volbrengen van hare taak zooveel mogelijk de behulpzame hand te verleenen en haar de door haar gewenschte gegevens en inlichtingen zoo spoedig mogelijk te verstrekken. De leden en de secretaris der Commissie genieten vrijen overtocht met de koloniale vervoermiddelen, en kunnen teerkosten in rekening brengen, de ambtelijke leden overeenkomstig hun rang, de niet-ambtelijke leden overeenkomstig den maatstaf der eerste klasse van het betreffend tarief.

Naar de bedoeling van den Gouverneur is geen onderdeel der koloniale huishouding onttrokken aan het onderzoek der Commissie, doch vestigt hij te dezen opzichte echter meer in het bijzonder hare aandacht op de regeling der reis- en teerkosten; de regeling van het vrij vervoer op de koloniale vervoermiddelen; de regeling van de binnen- en buitenlandsche verloven en die van daaraan verbonden traktementen; de regeling van benoembaarheid, bevordering en ontslag van de ambtenaren en in verband daarmede de uitzending van ambtenaren uit Nederland.

Voorts zal de Gouverneur het zeer waardeeren indien de Commissie naast het onderzoek der onderdeelen ook in beschouwing wil nemen de gansche inrichting van de Koloniale huishouding en de leest, waarop deze is geschoeid.

Waar het onderzoek van de onderdeelen uit den aard der zaak slechts geleidelijk zal vorderen, zal hij gaarne zien dat met de indiening van het rapport niet gewacht wordt totdat de geheele arbeid is voltooid, maar dat de hoofdstukken, die gereed zijn den Gouverneur, vergezeld van de voorstellen waartoe de Commissie aanleiding vond, worden aangeboden, opdat zoo spoedig mogelijk de vruchten van den arbeid kunnen worden geplukt.

Indien niet voldoende eenstemmigheid ten opzichte van eenig voorstel in den boezem der Commissie bestaat, kan de minderheid afzonderlijk van haar afwijkend gevoelen doen blijken en voorstellen hetgeen zij nuttig acht.

Mocht de Commissie voor de richtige uitvoering van de door haar aanvaarde taak toevoeging van andere leden noodig of gewenscht achten, dan zal de Gouverneur een daartoe strekkend voorstel gaarne in overweging nemen.

Gaarne zal de Gouverneur driemaandelijks een beknopt overzicht van den stand van de werkzaamheden der Commissie ontvangen.«

Algemeene Berichten.

Het naar Badoeng en Tabanan verzonden ultimatum.

De correspondent te Batavia van het *Hbld* seinde 16 dezer aan zijn blad:

»*Het ultimatum naar Badoeng en Tabanan is verzonden.*«

De Redactie van *Het Vaderland* dit overnemende, voegt er aan toe:

»Nadat de generaal M. B. Rost van Tonningen tot aanvoerder van de Balische expeditie, en tot chef van den staf de majoor Van Rietschoten waren aangewezen, is thans gevolgd het zenden van het ultimatum aan Badoeng en Tabanan. Van Bangli wordt in dit telegram niet gerept, als bestond er hoop, dat dit landschap zich nog onzijdig zal houden. Het ultimatum zal wel van uit Boeleleng over land naar de landschappen, die tot rede moeten worden gebracht, zijn verzonden, in verband met de gemakkelijke communicatie per landweg, vergeleken met de hevige zee, die er nu nog langs de Balikust kan staan. Intusschen, elke dag brengt nu beter weder voor een landing, en binnen afzienbaren tijd kan dan ook de expeditie vertrekken, wanneer aan de eischen van het ultimatum niet wordt voldaan. In hoofdzaak zullen die wel bestaan in redrès van de bestaande grieven, zooals wij die reeds vroeger vermeldden, en misschien ook wel in den eisch tot meer invloed op den gang van zaken in de rijkjes. Doch hieromtrent te gissen schijnt vooralsnog niet gewenscht.

Daar de troepen van Java moeten worden aangevoerd, is het waarschijnlijk, dat men ze direct naar de plaats van landing in of bij Badoeng zal brengen en zou het geen verwondering wekken, wanneer daarvoor Ketèwèl in Gianjar was uitgekozen, omdat men daar rustig kan landen in het met ons bevriende landschap. Na Badoeng zoude dan Tabanan aan de beurt komen, tenzij het in de

bedoeling mocht liggen van uit ons direct gebied in dat rijkje een inval te doen; hoe dit zij, een landing behoeft dus niet plaats te hebben in de vijandelijke landschappen, omdat, mocht dit wenschelijk geacht worden, zoowel Gianjar als Boeleleng tot operatiebasis dienst kunnen doen."

Aanhoudende onlusten in Celebes. De correspondent te Batat via van de *N. R. Ct.* seinde 19 dezer:

»Het verzet van Mandhar en het vazalstaatje Alloë blijkt ernstiger dan aanvankelijk geloofd werd.

»Ook het rapport van den assistent-resident kleurt den toestand donker.

»De Siboga met troepen onder overste Lanzing is naar Mandhar.

»De hoofden van Madjene en Pambaoegang zijn gevlucht."

Het blad teekent hierbij aan: „Men zal zich herinneren, dat een aanval op de woning van den controleur en het verbranden van woningen van aanzienlijke inlanders te Madjene het zenden van troepen noodzakelijk maakte. Uit bovenstaand telegram blijkt, dat de luitenant-kolonel W. J. R. Lanzing met het beleel over die excursie is belast.

Madjene en Pamboewang vormen met Binoewang, Balanipa, Tjenrana, Tappalang en Manoedjoe de Mandharsche staten.

De Siboga is een schip van de Indische militaire marine."

De heer J. E. Scholten en de Ned. Handels-Mpij. De Minister van Koloniën heeft onlangs aan de Tweede Kamer doen toekomen afschrift van een brief dd. Februari 1905 van het lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal J. E. Scholten, en van de brieven der Nederlandsche Handel-Maatschappij met bijlagen, nopens de zoogenaamde onsplitsbare onkosten op het beheer van de Gouvernementsproducten.

Deze stukken werden in het vorig jaar uitsluitend ter kennisneming voor de leden der Staten-Generaal overgelegd en zijn thans openbaar gemaakt.

Het resultaat van eenige door den heer Scholten gemaakte verplichtingen en becijferingen is, dat daar waar de andere Veemen f 15.466,14 in rekening zouden gebracht hebben, de N. H. Mij. f 41.041 berekent, derhalve een verschil van ca. f 26.000.— op 95.030 pikols ca. 27 ct. per pikol — afgescheiden van de vraag, omtrent den gemiddelden duur van den opslag, gerekend op 8 maanden en 8 dagen.

In de laatste 10 jaren werd gemiddeld 191.783 pikols aangevoerd; ad 27 ct. per pikol geeft f 51.714,61. Dit is dus het gemiddelde verschil tusschen de N. H. Mij. en de Veemen.

De Handel-Mij. tracht met cijfers de redeneering van den heer Scholten te weerleggen en den Minister van Koloniën te overtuigen, dat, alles te zamen genomen, het Gouvernement door de Mij. in geen geval duurder bediend wordt dan door de Veemen zou gedaan worden.

Nota nemende van 's Ministers mededeeling, dat hij op grond van de uitkomsten der laatste jaren, het niet langer gerechtvaardigd acht, met de raming der onsplitsbare onkosten op de koffie ad 69 cts. per 100 KG. door te gaan, verklaart de Handel-Mij. zich er zeer goed mede te kunnen vereenigen, dat voortaan de raming der onsplitsbare onkosten op de koffie meer in overeenstemming met de verwachte uitgaven gebracht wordt.

Bij de weldra in te dienen jaarlijksche voorstellen zal zij hiermede rekening houden.

Verblijdende berichten uit Curaçao. Naar wij van wel-ingelichte zijde vernemen, bedroeg het cijfer van uitvoer voor strooboeden op het eiland Curaçao in 1905 niet minder dan f 335.205 tegen f 139.779 in 1904. In de 2de helft van 1903 was voor een bedrag van f 33.408 aan strooboeden van het eiland uitgevoerd.

Deze cijfers spreken te meer, wanneer men let op den totaaluitvoer van het eiland. In 1905 was de waarde daarvan f 460.935; in 1904 f 349.122 en in het 2de halfjaar 1903 156.577. Voor de geheele kolonie, de zes eilanden te zamen, bedroeg de waarde van den uitvoer resp. in 1905, 1904 en 2de helft 1903: f 960.667, f 898.802, f 497 516.

Van Vreemde Koloniën.

Een wijze raad. De luitenant-gouverneur ad interim van Fransch Guinea, Prichard, richtte bij schrijven van den 18en Mei de volgende behartigenswaarde woorden tot de verschillende *commandants de cercle*:

»Ik heb dikwijls genoeg een betreurenswaardigen geest bij zekere ambtenaren moeten constateeren. Het komt niet zelden tot conflicten tusschen ambtenaren onderling en dezen en particulieren om veelal nietige oorzaken.

Ik weet zeer wel dat de omstandigheden, afzondering en eenzaamheid, niet medewerken om tot kalmte en gematigdheid aan te sporen, en dat de een of ander, als bezadigd man bekend in de gewone europeesche maatschappij, op een post waar elke afleiding ontbreekt, allicht kregelig wordt en verbittert.

Feiten, onbeduidend op zich zelve, krijgen er een ernstige beteekenis. Gewone voorvallen worden er tot evenementen. Een eenvoudige opmerking van een chef schijnt in den mond of in de pen gegeven uit zucht om te kwellen, en een zelfs gegronde klacht van een handelsman een aanslag op het bestuurs-prestige.

Het is aan U, mijne heeren, die mijne directe vertegenwoordigers zijt om door wijzen raad en een tactvol gebruik van uw moreel en materieel overwicht de zaken in het reine te brengen, zoodra zich conflicten mogen voordoen, en te voorkomen dat kleine moeilijkheden tot ernstige geschillen ontaarden, die vooral te betreuren zijn, wanneer een kolonist daarin betrokken is.

Wij behooren in hooge mate rekening te houden met den toestand van den handel in landen, waar zich daarvoor nog zooveel bezwaren voordoen, en niet uit het oog te verliezen dat de handel op onze hulp en bescherming moet kunnen rekenen, in de hoogst mogelijke mate, zonder daarbij onzerzijds de verplichtingen tegenover de inboorlingen uit het oog te verliezen. Voor ons, die een vaste positie hebben en een verzekerd pensioen, is het plicht om steeds met welwillendheid onze landgenooten aan te hooren, die op eigen risico uitkwamen en wier toekomst dikwerf onzeker, in elk geval alleen gewaarborgd is door het eigen streven; is het plicht om hun zoo noodig te doen begrijpen dat wij niet altijd op hunne wenschen kunnen ingaan, maar dat wij steeds goede nota nemen van hunne wenschen en aanwijzingen. In vele gevallen zou men aldus doende misverstand en hooggaande geschillen kunnen voorkomen.

Ik reken op U om deze mijne bedoelingen ingang te doen vinden bij de Europeanen onder Uw bestuur, ambtenaren zoowel als particulieren. Ik hoop te mogen aannemen, dat zij in het binnenland evenzeer zullen worden begrepen als ter hoofdplaats reeds het geval is.

Mochten evenwel, wat ik voor onmogelijk houd, er ambtenaren zijn, die zich niet aan Uwe vermaningen storen, dan zal ik mij genoodzaakt zien om door het stellen van voorbeelden ten duidelijkste aan te toonen, welken weg ik op wil voor een doel, dat ik gaarne zou willen bereiken met de medewerking van aller goeden wil, waarop ik een beroep doe.

Een voldoend aantal afschriften gaat hierbij ter verspreiding onder alle ambtenaren tot Uw ressort behoorende.«

Zou met enkele kleine wijzigingen, in verband met locale toestanden, deze circulaire ook niet nuttige diensten kunnen bewijzen, wanneer in stede van Conakry als plaats van uitgifte Buitenzorg wierd gesteld en de onderteekening dienovereenkomstig gewijzigd?

Augagneur gagné. We hebben indertijd mêegedeeld, dat de tot gouverneur-generaal van Madagaskar benoemde socialistische maire van Lyon, als een zijner eerste maatregelen wijziging gebracht had in de voor de kolonie geldende mijnwet, met dien verstande dat op zijne aanwijzingen de nieuwe bepalingen bij decreet van den president der fransche republiek werden vastgesteld. Nieuw was daarin dat ook aan inboorlingen vergunningen zouden kunnen worden verleend voor mijnbouwkundige onderzoekingen. Hiertegen ging uit het kamp der bestaande concessionarissen één stem op om den maatregel te veroordeelen als niet in het belang eener jonge veelbelovende industrie, die voor hare ontwikkeling uitsluitend op het buitenlandsch kapitaal is aangewezen, dat zich in de nieuwe omstandigheden niet zou laten vinden. Het blijkt, dat de heer Augagneur heeft gemeend te moeten toegeven. Bij een bezoek aan Antsirabé, waar belanghebbenden in de mijn-industrie hunne opwachting bij hem maakten, deelde de heer Augagneur mede, dat het verbod aan inboorlingen om te prospecteeren zou blijven gehandhaafd. Een verzoek om een regeling te treffen, waarbij de inboorlingen zouden kunnen worden gedwongen om hunne bij werkcontract aangegane verplichtingen na te komen, werd door hem beantwoord met de mededeeling, dat alle arbeidsgeschillen voortaan zouden worden onderworpen aan een raad van vroede mannen, bestaande uit een bestuursambtenaar, een kolonist en een inlandsch notabele, met de bevoegdheid om boeten of gevangenisstraffen op te leggen.

Zien we dus hoe kennis der practijk en verantwoordelijkheid een ommekeer teweeg brachten, die geliefde theorieën onderste boven wierp, een zelfde besef van verantwoordelijkheid doet den heer Angagneur niet aarzelen om, waar het noodig is, de luitjes bij hun kraag te pakken.

De jongste berichten uit Madagaskar melden de veroordeeling van den chef van den dienst der posterijen in de kolonie en twee hoogere ambtenaren bij dien dienst tot een jaar gevangenisstraf en schorsing in hunne betrekking wegens geldafpersing. Valschheid in geschrifte en gebruik maken daarvan was hun ook ten laste gelegd, maar het bewijs schijnt daarvoor niet te zijn geleverd.

Hervormingen in den Congo-Staat. Naar aanleiding van het door de Commissie van enquête uitgebracht verslag over den toestand in den Congo-Staat, werd ten vorige jare aan eene andere Commissie opgedragen, om de, door eerstgenoemde aanbevolen hervormingen aan een nader oordeel te onderwerpen en casu quo in den vereischten vorm te gieten.

Het resultaat was een onlangs uitgebracht verslag met daaraan gehechte ontwerp-decreten welke door den Souverein van den Congo-Staat, koning Leopold, bereids geteekend thans kracht van wet hebben bekomen.

Wij zullen eens nagaan welke de hervormingen zijn.

Ten eerste is het inlandsch grondbezit thans beter geregeld. Boven en behalve de terreinen, nu door de inlandsche bevolking bewoond, bebouwd, of op eenigerlei wijze ontgonnen, nu reeds haar eigendom, zijn de gouverneur-generaal of zijne daartoe in de districten gedelegeerde vertegenwoordigers gemachtigd om aan elk dorp tot het drievoudige en meer van de thans bewoonde, bebouwde, of anderszins geëxploiteerde oppervlakte toe te wijzen. Vervreemding hunner terreinen aan derden kan door de inboorlingen slechts geschieden na bekomen machtiging van den gouverneur-generaal. Ter aanmoediging van den landbouw zullen gratis zaden, planten of stekken aan de bevolking worden verstrekt.

Het kappen van hout voor hun persoonlijk gebruik wordt den inboorlingen buiten de, voor hen gereserveerde terreinen toegestaan, evenals de vischvangst en de jacht op domeingronden, behoudens inachtneming van de geldende voorschriften.

De belasting blijft een hoofdelijke, op te brengen in nature of in betaalden arbeid, en bedraagt naar gelang van da hulpbronnen en de ontwikkeling der bevolking van minstens zes tot hoogstens vier en twintig franken 's jaars, voor elken volwassen en tot arbeiden geschikten inboorling van het mannelijk geslacht. Deze belasting kan hoofdelijk of voor bepaalde groepen collectief worden opgebracht. Bij weigering om de belasting te betalen kan tot dwang worden overgegaan, bestaande in hechtenis, gedurende welke de gedetineerden te werk worden gesteld.

Een groote grief van de Congo-Reformers is weggenomen door de bepaling, dat het aan inboorlingen, belast b.v. met het toezicht op de inzameling van caoutchouc op de concessie terreinen verboden is geweren — zoowel vóór- als achterladers — met zich te voeren. Voor het houden van wapens is overigens eene permissie vereischt welke onder bepaalde voorwaarden kan worden verleend, b.v. dat de wapens alleen mogen dienen voor de verdediging van factorijen en niet dan na bekomen machtiging der betrokken autoriteit daarbuiten mogen worden gebruikt. Het aantal geweren, voor verdedigingsdoeleinden op de factorijen aanwezig, mag hoogstens 25 bedragen.

Over eene dorpsgemeenschap of een compex van dorpen zal een, door het bestuur erkend en voor zijne taak geschikt te achten hoofd zijn gesteld, dat in zijne *chefferie* verantwoordelijk is voor den goeden gang van zaken, overeenkomstig de locale gebruiken, voorzooverre deze niet in strijd zijn met de voorschriften in den Staat, en de door den Staat gegeven voorschriften. Door de hoofden aangewezen boodschappers zullen zorgen voor het contact met de bestuursorganen. Het is den inboorling verboden om zonder toestemming van zijn hoofd zich buiten de *chefferie* te begeven met het doel om zich in eene andere *chefferie* te vestigen. Iedere inboorling, die buiten zijne *chefferie* zonder middelen van bestaan wordt aangetroffen, kan zonder bevelschrift in hechtenis worden gesteld.

Het jaarlijksch militie-contingent wordt in twee afdeelingen gesplitst. De eerste afdeeling is die, waarnit met vrijwilligers de gewapende macht is samengesteld, de tweede levert het contingent voor het leger van arbeiders ten behoeve van werken van openbaar nut. De duur van den dienst voor deze afdeeling bedraagt hoogstens vijf jaren, in één of meer termijnen uit te dienen. Is die dienst afgeloopen dan zijn de lieden verder vrijgesteld van alle militaire verplichtingen of eenige inlijving als arbeider. Een nieuw soort heerendienst dus, welke echter met het oog op de nog uiterst geringe financieele krachten van den staat en het nog reusachtige onontgonnen veld der werken van openbaar nut, alleszins gerechtvaardigd schijnt. Deze arbeiders zijn onderworpen aan de civiele rechtspraak. Oproer, complot of desertie kunnen met dwangarbeid, gedurende hoogstens vijf jaren, of boeten van ten hoogste 1000 franken of met dwangarbeid en geldboete worden gestraft.

Aan de klacht betreffende onvoldoende rechtspraak is tegemoet gekomen door uitbreiding van het aantal rechtbanken in eerste instantie tot vijf, nl. te Boma, Leopoldville, Coquilhatville, Stanleyville en Nyangara.

Aan deze rechtbanken zal o. a., met uitsluiting van alle andere ook de krijgsraden, het oordeel zijn in strafzaken, Europeanen betreffende, beschuldigd van feiten waarop de doodstraf is gesteld. Van hare vonnissen kan in appel worden gegaan bij het hof van appel te Boma met uitzondering van beslissingen in civiel rechterlijke gedingen, waarbij het bedrag, waar het om gaat, beneden de 200 franken blijft.

Voor het optreden der gewapende macht wordt onderscheid gemaakt tusschen politie- en militaire operatiën. In het eerste geval, dat zich voor kan doen b. v. waar men door machtsvertoon de gemoederen in eenige streek tot kalmte wil brengen ten einde onlusten te voorkomen, mag alleen uit hoofde van wettige zelfverdediging of tot bescherming van lijf en goed van anderen van de wapens worden gebruik gemaakt. Militaire operatiën, die het onderdrukken van opstanden ten doel hebben, zullen eerst worden gelast wanneer het middel der overreding faalt.

Aan drie inspecteurs van den Staat wordt opgedragen toezicht te houden op de betrekkingen tusschen de inboorlingen onderling en tusschen de inboorlingen en ambtenaren en particulieren en te maken, dat hierbij de wet niet overtreden wordt. Zij zullen bij hunne inspectiën, welke hun telkenmale door den gouverneur-generaal voor eene bepaalde streek zullen worden opgedragen, de klachten van en over inboorlingen hebben te ontvangen, en van hun ter oore gekomen delicten de rechterlijke autoriteit hebben in kennis te stellen.

Aan de werkplaatsen van den Staat te Boma, Leopoldville en Stanleyville zullen ambachtsscholen worden verbonden, toegankelijk voor inlanders van 12 tot 20jarigen leeftijd, die er op kosten van den Staat gevoed, gehuisvest, gekleed en verpleegd worden.

Een Raad van den Congo wordt ingesteld, uit negen leden bestaande, alleen door den Souverein te benoemen en wat vier hunner aangaat te kiezen uit ambtenaren of oud-ambtenaren van den Staat.

Besloten is over te gaan tot het sluiten eener 4 percents obligatie-leening ten bedrage van 150 millioen franken, waarvan de voorwaarden van uitgifte nog nader zullen worden vastgesteld.

Colombo en quarantaine. Colombo wordt tegenwoordig niet meer door nederlandsche lijnen aangedaan. Ze brengen toch geen vracht van en voor die haven. Het moet evenwel worden erkend, dat, gelijk een nederlandsch consul in zijn jaarverslag opmerkte, ze daarvoor dan ook niet de minste moeite deden. Maar hoe het zij, Colombo wordt thans door Nederland en Lloyd links gelaten, doch met dat al komt toch nog wel eens 'n enkele landgenoot, als reiziger op een vreemde mailboot, in de haven beland. Met het oog daarop komt ons een kleine

waarschuwing wel gepast voor ten aanzien van de quarantaine-maatregelen te Colombo.

Die haven is voor enkele lijnen, o. a. de Peninsular and Oriental en de Messageries Maritimes, plaats van overscheping van passagiers b.v. van de China-lijn op de australische lijn. Het geval heeft zich onlangs voorgedaan dat een boot, van een besmette plaats komende, aan de voor Colombo bestemde passagiers werd geweigerd aan land te gaan. Den kapitein werd beduid naar Point de Galles te gaan waar een soort quarantaine-station zich bevindt, doch hij bedankte daarvoor, wijl hij zijn schip, de *Dongola*, niet in het voor diepgaande schepen gevaarlijke vaarwater wilde wagen. Allen moesten dus mee naar Penang, vanwaar zij, daar zich intusschen een pestgeval aan boord van de *Dongola* had voorgedaan, voorloopig niet naar Colombo konden vertrekken. Over de quarantaine-gelegenheid voor Colombo doet een italiaansch reiziger, die daar als door pokken aangetast aan wal werd gezet, een boekje open.

Men stond hem niet toe zich met den italiaanschen consul in verbinding te stellen, maar de administrateur en de bedienden van het Bristol-Hotel, waar de ziekte zich bij hem voordeed, werden wel tot hem toegelaten voor de betaling van rekening en fooien. De sanitaire autoriteiten begonnen hem al dadelijk gerust te stellen met de verzekering dat het geval hopeloos was en bevolen zijne opname in het hospitaal voor besmettelijke zieken te Kanattz, een quarantaine-loods, waar men hem aan zijn lot overliet met een ziekenbed om op te slapen, terwijl men hem ook overigens wat voeding betreft geheel als inlander behandelde, maar hem danig daarvoor liet betalen.

»Ik doe mijn best«, schreef hij in een brief aan een vriend, die het schrijven in de *Times of India* plaatste, »om dit onaangename avontuur te vergeten, maar wat ik nooit zal vergeten is de manier, waarop zij mij, als ware ik een misdadiger, behandelden, en mij niet alleen beletten met den italiaanschen consul te kunnen spreken, maar ook al mijn brieven en telegrammen achterhielden, zoodat mijne familie, niet wetende waar ik was, aan het ministerie van buitenlandsche zaken te Rome had te verzoeken om door middel van den italiaanschen consul te Colombo navraag te doen, welke heer mij na drie dragen zoeken alleen bij toeval in die smerige plaats vond, waar ik werd opgesloten.«

De moraal! Krijgt nimmer een besmettelijke ziekte wanneer ge op uwe reizen Columbo aandoet en tracht zooveel mogelijk dat ongastvrije oord te mijden, door slechts van nationale lijnen gebruik te maken, ge komt er dan van zelf niet.

Boekbespreking.

Ter bespreking ontvingen wij van de uitgevers *Masereeuw en Bouten* te Rotterdam de Brochure:

DE CORRUPTIE IN DE NEDERLANDSCH-INDISCHE AMTENAARS-WERELD, OF Mr RHEMREV ALS REGEERINGS-COMMISSARIS,
door
J. F. DIJKSTRA, planter,

waarover in onzen *Perskroniek* der beide voorgaande weken naar aanleiding van de critieken in *De Controleur* en de *Nieuwe Crt.* reeds het een en ander is gezegd. Om met juistheid een oordeel over den inhoud te kunnen vellen, zou men eerst ook de door schrijver aangevallen partijen moeten hooren; *Qui n'entends qu'une cloche, n'entend qu'un son.* Wij willen dus thans volstaan met uit Mr. Dijkstra's inleiding enkele zinsneden aan te halen, die een beeld geven van zijne bedoeling:

»Multatuli deed een *rilling* door het land gaan, toen hij, bijna een halve eeuw geleden, sommige toestanden schetste, die zijn optreden in Bantam tengevolge hadden.

Leest men zijne schrifturen aandachtig, dan ontwaart men dat in Bantam hoogere en lagere, doch *Inlandsche* bestuursambtenaren, den Inboorling knevelden, en dat het die knevelarij was tegen welke hij te velde trok.

Wanneer het publiek in dit boekske nu leest, dat in de Lampongs, de residentie ten Noorden van datzelfde Bantam en daarvan slechts gescheiden door Straat Soenda, naast dergelijke inlandsche ambtenaren ook Europeesche zich aan die knevel-schande schuldig maken, dan moet nog wel erger rilling het Land beroeren!

Of moest in de 1860er jaren die zenuwaandoening geweten worden voor een deel aan de behandeling, door Multatuli ondergaan van de zijde der Overheid? Welnu, den schrijver dezer regelen zou 't er slechter dan beter zijn vergaan, ware ook hij *ambtenaar* en geen *particulier* geweest! Immers: Niettegenstaande ik in 1903 twee maanden toefde in dit geweest om een onderzoek in te stellen naar sommige malversaties, bedreven door hier wonenden ten nadeele van mijn Hollandschen lastgevers, en door welk onderzoek ik mij vele vijanden maakte; en ofschoon ik hier in Augustus het vorige jaar terugkeerde, werd mij, na vele maanden hier te hebben gewoond, den 11 Maart 1905 gelast en den 1 April bevolen Nederlandsch-Indië te verlaten! Waarom? In *schijn* omdat ik geen toelatingskaart kon vertoonen, in *werkelijkheid* omdat ik aandrong op *recht*!

Den 25sten Februari klaagde ik, onder aanbieding van 150 en medebrenging van 6 getuigen, bij den Gouverneur-Generaal te Buitenzorg en bij den Procureur-Generaal te Batavia, mondeling zoowel als schriftelijk aan den resident J. B. Neumann en maakte ik andere misdadige feiten en dier daders bekend. In Maart daarop werden mijne vrouw en ik in ons eigen huis gemolesteerd door een even twintigjarigen jongen, een aspirant-controleur, geassisteerd door gewapenden, die, gewezen bij den voet, vóór den eenigen uitgang mijner woning postvatten! Arme Javanen moesten het ontgelden, doen 't in vrij hevig van mij afbeet en de machteloozen werden in de gevangenis gesleept als ernstige boosdoeners! Waarom? omdat zij, naar het heette, de 2 pct. belasting van hun loontje niet op tijd hadden betaald, alhoewel het kohier valsch en onbetrouwbaar was.

Als later het zenden van eene expeditie als weleer (denk aan Multatuli's door *soldaten* in de Lampongs in brand gestoken dorpen!) noodig zal zijn geworden naar deze schoone streken, en de gedweeë, doch dan een oogenblik zich verzettende Lampongers, bij hoopen zullen vallen voor onze compagnieën; dan zal er vreugde zijn over de overwinning op die »valsche, roofzieke, gemeene opstandelingen.« Doch wie dan vragen mocht naar de redenen van 't verzet, die wende zich tot de bewoners van de Kampongs in de buurt van Tandjong Radja, waar thans het lusthuis van den resident J. B. Neumann verscholen ligt en vrage 't antwoord! Hij ga voorts naar de binnenlanden, op dit oogenblik door pest-pokken geteisterd, alwaar vier-guldensrijst, van Java ingevoerd, voor tien gulden wordt verkocht en vrage hoe 't geschapen stond in 1904—1905, met de middelen ter bestrijding van ziekte en honger! Hij vrage de namen der geneeskundigen die heul en hulp brachten en late zich de plaats wijzen waar de paddie geteeld werd! En wie gevraagd werden, zullen wijzen op de wegen, aan welke zij, in stede van aan hunne rijstvelden, tijd en arbeid besteedden; en hoofdschuddend zullen zij den vrager mededeelen, van geneeskundige hulp zelden iets anders dan een rottan op hunne ruggen te hebben ontwaard!

Dank zij de geniale pen van Multatuli en den door hem gekozen vorm, is de »Max Havelaar« door vele duizenden gelezen, en mag geenszins een dergelijk debiet mijn boekje worden beloofd, een boekje vol droge feiten, naakt en waar ter neer geschreven, zonder eenige literaire aantrekkelijkheid. En dit acht ik jammer, omdat het groote belang dat hier in 't spel is, algemeene bekendheid met de geschetste toestanden eischt! Ik evenwel mag mij door niets laten weerhouden, op den eens ingeslagen weg door te gaan; en al kreeg mijn naïef geloof in den rechtvaardigheidszin der Regeerders een grooten knak, sinds ik de onmacht, of de onwil, zie van den man in wien ik een zeer groot en zéér groot vertrouwen stelde: ik ga door! Of had de gouverneur-generaal de aangeklaagde ambtenaren niet sinds langen tijd moeten schorsen, gelijk ik van meening ben dat hij had *moeten* doen? Had men iemand als genoemden aspirant-controleur van allerlei beschuldigd, onder opgave van bewijsmiddelen, niet moeten ontslaan, althans schorsen, instee van hem te *bevorderen*?

Wilde men *mij* niet gelooven, had men dan de getuigen niet moeten hooren? Mocht men zóó lichtvaardig heenglijden over beschuldigingen van: machtsmisbruik; schending van geheimen; medeplichtigheid aan onwettige gevangenneming en -houding; knevelarij en vexaties van anderen aard? Waar iemand, van deze schandelijke zaken openlijk beschuldigd, zonder voor den rechter te zijn gedaagd, wordt *bevorderd*, kan ik dan daar nog eenig vertrouwen schenken aan de machthebbers in den Lande? Mag ik daar rekenen op de openbaarmaking van het Rapport-Rhemrev, een rapport overigens dat geen geloof verdienen kan? Dàárom dan ook maak *ik* de wereld bekend, hoe 't hier toegaat met recht en gerechtigheid!

En nu: zet u tot lezen, al is de lectuur niet opbeurend en hartverkwikkend! Koopt en leest mijn boekje! Ik durf u 't zelf aan te prijzen, omdat *ik* geen stuiver op zal strijken van de opbrengst, daar ik geen persoon ben die voorshands voor z'n brood behoeft te schrijven, gelijk mijn beroemde voorganger. Ik toch zal de opbrengst doen strekken ten bate van het recht-zoekend Indië!

Ik stel mij voor, eene deputatie inboorlingen over te brengen naar den Haag, waar de opperste regeering zetelt, om de menschen zelf te doen getuigen van en over het hun en hun land aangedaan onrecht.

Want er valt groote tegenstand te overwinnen, grooter dan ik verwacht had, doch naar de mate der mij in den weg gelegde moeilijkheden zal ik mij inspannen!

En ik zelf zal spoedig overkomen en spreken!

Kampong Nator, Lampongsche districten.
October 1905. J. DIJKSTRA.

De brochure, met haar tallooze verwijzingen naar bijlagen laat zich niet gemakkelijk lezen en ook de toon is lang niet »parlementair«, schelden is zeker geen bewijs van kracht, maar dat alles neemt niet weg, dat deze aanklacht niet mag worden doodgezwegen. Dat zou, zooals de perskroniekschrijver reeds zeide »erger dan dom zijn.«

INGEZONDEN.

Soerabaja, 10 Mei 1906.

Geachte Redactie!

In het no. van 29/3 j.l. van het *Koloniaal Weekblad* trof ik het volgende aan:

„Uit de Oost-Indische Mail.

De **»verwildering« in het leger** wordt in 't *Soer. Hbl.* van 19 Febr. door **M. W.** als een vaststaand feit besproken, dat hij op historische gronden tracht te verklaren. De schrijver gaat zelfs zoover de consequentie te aanvaarden van een *guerre à outrance* in Atjeh, een verdelgingsoorlog dus; en tracht dan te bewijzen, dat daaruit noodzakelijkerwijs verwildering moet voortvloeien. In dit verband heet het openbaar maken van feiten, welke op die verwildering wijzen, »overdreven humaniteit« en dus glad verkeerd. De uitwerking op den militair in vredes-garnizoen zou zijn, dat hij gaat zeggen: »Ik word toch gedoodverfd als beroepsmoordenaar en wreedaard; ik heb eenmaal dien naam, welnu, dan zal ik 't ook zijn!«

Het *Bat. Nbl.* daarentegen is het volstrekt oneens met den schrijver, vindt, dat het al heel treurig zou zijn, indien de feiten zóó waren, als door dezen heer beschreven, en kan dan ook niet meegaan met de hier gehuldigde leer:

»dat het beste zou zijn maar te zwijgen over misstanden, omdat men die door openbaarmaking slechts zou aanwakkeren.« In algemeenen zin toegepast, zou deze leer er toe leiden iedere misdaad te verbloemen, o. a. ook omdat uit de blootlegging er van profijt zou te trekken zijn door andere misdadigers Wel is 't waar, zegt het blad, dat in het heetst van den strijd het dierlijke in den mensch de overhand krijgt — maar toch moeten wij steeds de meest humane wijze van oorlogvoeren met hand en tand voorstaan, waarbij ook onder het gevecht de rede den man nog beheerscht, en er dus zoo min mogelijk daden bedreven worden, welke den beschaafden mensch geheel onwaardig zijn. Waarom zou daarover niet geschreven mogen worden?«

Daaruit blijkt, dat de bewerker der mail mijn stuk *niet* gelezen heeft, doch *wel* de critiek van anderen, die onjuist hebben geciteerd. Tegen zulke voorlichting — ook in Nederland — maak ik bezwaar.

Hoogachtend

Uw Dw Dn.
M. W.

Dankbaar voor de gerechte opmerking van den geachten inzender, willen wij gaarne de door ons begane fout herstellen door hieronder woordelijk enkele gedeelten weer te geven uit het hoofdartikel van M. W. in het *Soerabajaasch Handelsblad* van 19 Februari 1906:

De „Verwildering" in het leger.

»In den laatsten tijd is herhaaldelijk en veel geschreven over wat men noemt: de „verwildering" in het leger, welke een gevolg zou zijn van de toepassing van het jongste Atjeh-systeem. De *Controleur*, het *Bat. Nbld.* en het *N. v. d. D. v. N. I.* hebben zich aan de spits gesteld van een beweging, die ten doel heeft, in de eerste plaats tal van feiten aan het licht te brengen, waaruit die verwildering moet blijken om, door de publicatie dier feiten, tot een beteren toestand te komen. Dat streven is ongetwijfeld zeer lofwaardig; jammer genoeg, vreezen wij, dat de wijze, waarop de journalisten deze onderwerpen in bovengenoemde bladen bespreken, oorzaak zal zijn, dat zij niet alleen het bereiken, wat zij zich hebben voorgesteld, maar integendeel de „verwildering" nog erger zullen maken.

. . . .

Niemand wil gaarne voor een moordenaar van beroep worden gehouden en omdat men allicht de kans loopt daarvoor te worden uitgekreten, wanneer men, als zijn meening te kennen geeft, dat dumdums, perforeeren, potong kapala en wat dies meer zij, onder bepaalde omstandigheden noodig kunnen zijn, hoort men in pers wèl de stem van de weinige overdreven humanen, maar de stem van het leger, in zijn geheel genomen, hoort men niet.

Wij willen de kans wagen en stellen dan voorop, dat er thans in Atjeh inderdaad een *guerre à outrance* wordt gevoerd. Die oorlog wordt door sommigen veroordeeld; men zegt, dat het Atjeh-systeem het volk opzweept tot een onverzoenlijken haat en — het zou vreemd zijn als het niet gezegd werd — dat het tijd werd van den verkeerden weg terug te keeren.

Maar wat wil men dan? vragen wij. De Atjeh-oorlog verkeert in een stadium, dat er volgens de meest bevoegden maar twee mogelijkheden zijn: uitscheiden of de ons vijandig gezinde elementen verdelgen, van den aardbodem weg te vagen. Van de twee mogelijkheden, om tot het einde te komen, is reeds jaren geleden de laatste gekozen.

Ziedaar den toestand. En nu dient er dadelijk bij gezegd, dat het uitvoeren van die bevelen moeielijk, zeer moeielijk is. Wie een verdelgingsoorlog voert, heeft een verbitterden vijand tegenover zich, die de hem toegebrachte slagen op de wreedaardigste wijze wreekt, zoodra hij daartoe kans ziet. Aan beide zijden staan in elk gevecht de *bêtes humaines* tegenover elkaar.

. . . .

Dat nu is een *natuurlijke* toestand, welke overal ter wereld te velde wordt aangetroffen, waar een oorlog van dezen aard wordt gevoerd.

Die natuurlijke toestand, tot welke gevolgen hij ook mocht leiden, werd vroeger genomen zooals hij was; eerst in den laatsten tijd beginnen enkelen er zich voor te schamen.

. . . .

Denkt men de militairen te velde, die in den toestand van voortdurende opwinding verkeeren, door ons geschetst, te bekeeren, te genezen van hun oorlogsmanie?

Denkt men invloed ten goede uit te oefenen op de militairen in de vredesgarnizoenen, die hun kameraden te velde door menschen, — die nimmer de emotie, door een fluitenden kogel, door het sneuvelen van een makker gewekt, hebben gevoeld —, zien verguizen, met edele bedoeling wel is waar, maar niettemin op onrechtvaardige wijze?

Neen, het is onze innige overtuiging, dat men daarmee niets ten goede uitwerkt, dat men, vooral bij den minderen militair, de gedachte opwekt: »Ik word toch gedoodverfd als een wreedaard, ik heb den naam — nu, dan zal ik het wezen óók!«

En ware het nu, dat, naast het wijzen op de vermeende verwildering van het leger, ook nog stond eenige appreciatie van het goede, door datzelfde leger gewrocht, eenige waardeering van den moed en de doodsverachting, welke dan tòch ongetwijfeld ook naast die, door verwil-

dering ontstane wreedheid voorkomen, dan zou wellicht nog iets van de pogingen tot verbetering terecht komen; nu die waardeering ten eenenmale blijft ontbreken, zullen alle blaam en alle wijze lessen, niet onwaarschijnlijk een averechtsch effect sorteeren. Daartegen te waarschuwen, achten wij plicht.«

Red. Com.

NAAMLIJST VAN LEDEN

toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Mei 1906.

Heer W. Kromhout, Cz.	Amsterdam,	f 2.50 lid.
» M. W. Lefèbre,	's Gravenhage,	2.50 »
» Mr. H. C. Lammers van Toorenburg,	»	2.50 »
» J. Ch. Bedding,	»	1.50 »
Jkvr. S. van Citters,	»	2.50 »
Heer D. Zwaanshals,	»	1.50 »
Mevr. de Wed. H. J. L. Engelbrecht, geb. Boset,	»	1.50 »
» Ch. Lok,	»	1.50 »
» H. Th. Popkens-Brouwer,	Parigi Tasikmalaja	2.50 »

Aan Donateurs, Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *weekblad niet geregeld mochten ontvangen*, wordt verzocht hiervan *kennis te geven aan den Administrateur, Verhulststraat 51, den Haag.*

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. 3e jaarg. No. 3.

De Prins von Reuss te Soerabaja (met afbeeldingen). — De gevangenneming van den beruchten rooverhoofdman Mantalili (met afbeelding). — Indische indrukken. XIV, door Carlo. — Indische boosdoeners. Een edel achttal, door Auditor. — De Regentsdochter, Roman van Victor Ido. (vervolg).

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Juni 1906.

Het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium te Batavia, II, door P. J. Smits.

De Indische Mercuur, 19 Juni 1906. No. 25.

Een Indische Koemelkboom, door A. H. Berkhout. — Gegevens voor de beoordeeling eener verbranding, door F. W. Bolk. — Vergadering van inschrijvers der Bataviasche Kinineveilingen. — De exploitatie der Djatibosschen, door A. H. B. — Van Batavia naar Rotterdam. — Verpakking van suiker. — Vergadering der Commissie voor eenvormige methoden voor suikeronderzoek. — Vereeniging van kinaplanters. — Malangsche Landbouwvereeniging. — Tabakslitteratuur, door A. v. B. — Kamer van Koophandel en Nijverheid te Soerabaja. — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Geneeskundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. Dl. XLVI. Afl. 2.

Over pankreas-diabetes, door Dr. C. D. Ouwehand. — Protargol in de oogheelkunde, door Dr. C. H. A. Westhoff. — Cyaankalium en een antidotum, door J. A. F. Wiederhold. — Anophelesmuskieten en zeewater, door Dr. W. T. de Vogel. — Over het voorkomen van spirochaeten bij framboesia tropica, door E. W. K. von dem Borne. — 15e Jaarverslag van de Landskoepokinrichting en 11e jaarverslag van het Instituut-Pasteur (over 1905), door A. W. Nyland.

Vereeniging »Moederland en Koloniën« 6e jaar 1905—1906. No. V.

Bericht van het Bestuur der Vereeniging. — Koloniaal Programma der Vereeniging. — Toelichting van dit Programma.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende..

....

wonende te.. *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie van f*..............................

den.............................. 190.......

Straat of gracht

Handteekening

....

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.